

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lapseksiottamisesta
annetun lain muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lapseksiottamisesta annettua lakia muutettavaksi siten, että Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 tehty yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus) voidaan saattaa voimaan Suomessa. Haagin sopimuksella pyritään saamaan aikaan sopimusvaltioiden välinen yhteistyöjärjestelmä sen varmistamiseksi, että kansainväliset lapseksiottamiset toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen perusoikeuksia kunnioittaen. Sopimuksen tarkoituksena on myös varmistaa, että sopimuksen mukaisesti toteutetut lapseksiottamiset tunnustetaan päteviksi sopimusvaltioissa.

Lapseksiottamisesta annetun lain säännökset vastaavat jo nykyään pääosin Haagin sopimuksen määräyksiä. Voimassa olevaan lakiin ei siten tarvita perusluonteisia muutoksia. Esityksessä ehdotetaan laissa olevan kansainvälisen lapseksiottamisen käsitteen muuttamista yhdenmukaiseksi Haagin sopimuksessa käytetyn käsitteen kanssa. Kansainvälinen lapseksiottaminen, joka nykyisessä laissa on määritelty kotipaikkaliittymää käyttäen, tulisi määriteltäväksi lapsen ja lapseksiottajan asuinpaikkaliittymän avulla. La-

kiin otettaisiin myös säännökset Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistetun ja siellä sopimuksen mukaiseksi varmennetun lapseksiottamisen tunnustamisesta.

Haagin sopimuksen saattamiseksi voimaan Suomessa lakiin ehdotetaan myös otettaviksi Haagin sopimuksessa tarkoitettua keskusviranomaista ja valtuutettua toimielintä koskevat keskeiset säännökset.

Lapseksiottamisesta annetussa laissa kansainvälistä lapseksiottamista varten säädettyä yhteistyöjärjestelmää ehdotetaan noudatettavaksi myös Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken 6 päivänä helmikuuta 1931 tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksitysoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen mukaisissa lapseksiottamisissa.

Lisäksi lapseksiottamisesta annettuun lakiin ehdotetaan samalla tehtäväksi eräitä muita vähäisiä muutoksia ja teknisiä korjauksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Laki tulisi voimaan samanaikaisesti kuin Haagin sopimus.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykytila	3
1.1. Yleistä	3
1.2. Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu ja lupamenettely	3
1.3. Kansainvälisistä lapseksiottamisasioista huolehtivat viranomaiset ja toimielimet	4
1.4. Kansainväliseen lapseksiottamiseen tähtäävän toiminnan laajuus	4
1.5. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset	5
Kansainvälinen toimivalta	5
Sovellettava laki	5
Ulkomaisen lapseksiottamisen ja ottolapsisuhteen purkamisen tunnustaminen	5
2. Yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa	6
2.1. Sopimuksen tarkoitus ja soveltamisala	6
2.2. Lapseksiottamisen edellytykset	7
2.3. Keskusviranomaiset ja lapseksiottamisen menettely	7
2.4. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat määräykset	8
2.5. Sopimuksen suhde muihin kansainvälisiin sopimuksiin ja varaukset	8
3. Nykytilan arviointi lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen valossa	9
3.1. Kansainvälisen lapseksiottamisen käsite	9
3.2. Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvät tehtävät	9
3.3. Lapseksiottamisen tunnustaminen ja sen oikeusvaikutukset	9
3.4. Heikon adoption muuttaminen vahvaksi adoptioksi	10
3.5. Sopimuksessa määrätty yhteistyöjärjestelmä ja pohjoismaiset adoptiot	11
4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	12
5. Esityksen vaikutukset	12
6. Asian valmistelu	12
7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	13
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	14
1. Lakiehdotuksen perustelut	14
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	23
3. Voimaantulo	23
LAKIEHDOTUS	23
Laki lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta	23
LIITTEET	28
Rinnakkaisteksti	28
Laki lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta	28
Asetusluonnokset	37
Asetus lapseksiottamisesta	37
Asetus Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annetun asetuksen muuttamisesta	42

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Yleistä

Lapseksiottamista ja ottolapsisuhdetta koskevat säännökset sisältyvät lapseksiottamisesta annettuun lakiin (153/85). Laissa on säännökset myös kansainvälisistä lapseksiottamisista, joissa lapsi siirtyy kotipaikkavaltiotaan lapseksiottajan kotipaikkavaltioon joko lapseksiottamisen vahvistamisen tarkoituksessa tai sen jälkeen, kun lapseksiottaminen on vahvistettu. Lain 4 luvussa ovat säännökset kansainvälisestä lapseksiottamispalvelusta, ja lain 5 luvussa säädetään lupamenettelystä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa. Lapseksiottamista koskevat kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset ovat lain 7 luvussa. Näiden säännösten tavoitteena on parantaa oikeussuojaa kansainvälisessä lapseksiottamisessa muun muassa estämällä lasten välitystoiminnan kaupallistuminen ja ulottamalla kansallisessa lapseksiottamisessa noudatettavat periaatteet ja vaatimukset koskemaan myös Suomessa tapahtuvaa kansainvälistä lapseksiottamista. Kansainvälisen lapseksiottamisen tulee kaikissa tapauksissa edistää asianomaisen lapsen parasta.

1.2. Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu ja lupamenettely

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun tarkoituksena on välittää Suomesta lapseksiottaja ulkomailla olevalle alle 18-vuotiaalle lapselle, joka tarvitsee ottovanhemmat. Palvelunantajan tulee toimia tässä tarkoituksessa yhteistyössä ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Lisäksi lapseksiottajaa avustetaan lapseksiottamisen vahvistamiseen liittyvissä käytännön toimenpiteissä. Tämän ohella kansainvälinen lapseksiottamispalvelu voi auttaa ja tukea lasta ja ottovanhempia tarvittaessa myös sen jälkeen, kun lapseksiottaminen on tapahtunut.

Henkilön, joka aikoo ottaa ulkomailla olevan alle 18-vuotiaan lapsen ottolapsekseen, on pyydettävä kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta. Pyynnön saatuaan palvelunantaja ohjaa lapseksiottajan ottolapsineuvontaan, jossa muun ohella laaditaan perusteellinen selvitys lapseksiottajan

henkilöstä ja olosuhteista ulkomaiselle palvelunantajalle toimitettavaksi. Saamiensa selvitysten perusteella ulkomainen palvelunantaja valitsee ottovanhempia tarvitsevalle lapselle sopivat ottovanhemmat.

Lapseksiottaminen voidaan tämän jälkeen vahvistaa joko lapsen kotipaikkavaltiossa tai Suomessa. Käytännössä on yleisintä, että lapsia luovuttavat valtiot edellyttävät lapseksiottamisen vahvistamista omassa valtiossaan.

Ennen kuin edellä tarkoitettu lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, tulee lapseksiottajan, jolla on kotipaikka Suomessa, kuitenkin saada siihen Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa. Lupamenettelyn tarkoituksena on valvoa, että luvan hakija täyttää lapseksiottajalta Suomen lain mukaan vaadittavat edellytykset ja että kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu laissa säädetyn tavoin. Luvan myöntäessään lautakunta voi asettaa lapseksiottamiselle erityisen ehdon tai rajoituksen. Lupa myönnetään määräajaksi, ja se on voimassa enintään kaksi vuotta. Luvan voimassaoloaikaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella. Luvan saaminen on lapseksiottamisen vahvistamisen edellytyksenä silloin, kun lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa. Jos lapseksiottaminen vahvistetaan muussa valtiossa, luvan merkitys on siinä, että lapseksiottaminen tunnustetaan tällöin ilman eri toimenpidettä päteväksi Suomessa.

Velvollisuus pyytää kansainvälistä lapseksiottamispalvelua ja lupaa lapseksiottamiseen ei koske pohjoismaisia adoptioita. Lapseksiottajien ei tarvitse pyytää lapseksiottamispalvelua eikä lupaa lapseksiottamiseen silloin, kun lapseksiottettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista.

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antaminen on luvanvaraista toimintaa. Palvelua voivat Suomessa antaa vain ne sosiaalilautakunnat ja yhteisöt, jotka ovat saaneet tähän sosiaali- ja terveysministeriön luvan. Lupa voidaan myöntää hakijalle, joka toimii ilman taloudellisen hyödyn tavoittelua ja joka kykenee antamaan palvelua ammattitaitoisesti. Edellytyksenä on lisäksi, että toiminnan aloittamista voidaan pitää palvelun järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaise-

na. Lupa on nykyisin Interpedia rf:llä, Pelastakaa Lapset ry:llä ja Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalla.

Myös palvelunantajien käyttämät ulkomaiset yhteydet on saatettu lupamenettelyn piiriin. Palvelunantaja voi toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävässä työskentelevän ulkomaisen viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt. Lupamenettelyn tarkoituksena on varmistaa, että kansainvälistä lapseksiottamispalvelua annetaan ammatitaitoisesti ja että ulkomailta tapahtuva lasten välittäminen Suomeen tapahtuu lasten ihmisoikeuksia ja etua kunnioittaen sekä ilman kaupallisia motiiveja.

1.3. Kansainvälisistä lapseksiottamisasioista huolehtivat viranomaiset ja toimielimet

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Sen alaisena toimii erityisenä asiantuntijaviranomaisena Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta (lapseksiottamisasioiden lautakunta). Lautakunnan tehtävänä on seurata kansainvälistä kehitystä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa, tehdä sosiaali- ja terveysministeriölle alan kehittämistä koskevia aloitteita sekä ylläpitää tiedostoa vieraiden valtioiden lapseksiottamislainsäädännöstä ja antaa siitä pyynnöstä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille. Lautakunnan tehtävänä on myös edellä mainittujen lupien myöntäminen lapseksiottajille sekä niiden ulkomaisten palvelunantajien hyväksyminen, joiden kanssa suomalainen palvelunantaja voi olla yhteistyössä. Lisäksi lautakunta antaa eräissä tapauksissa lausuntoja tuomioistuimille sekä sosiaali- ja terveysministeriölle.

Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvistä käytännön tehtävistä huolehtivat kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajat. Näihin tehtäviin kuuluu muun muassa yhteistoiminta ulkomaisen palvelunantajan kanssa sopivien ottovanhempien löytämiseksi lapselle, lapseksiottajan ohjaaminen ottolapsineuvontaan, tarvittavien asiakirjojen käännättäminen ja toimittaminen ulkomaille, lapseksiottamisen vahvistamista koskevien

ilmoitusten lähettäminen eri tahoille, lapseksiottajien ja lapsen tukeminen sekä lapsen alkuperävaltion edellyttämien seurantaraporttien välittäminen lapseksiottamisen tapahduttua.

1.4. Kansainväliseen lapseksiottamiseen tähtäävän toiminnan laajuus

Lapseksiottamisasioiden lautakunta on vuosina 1985—1994 käsitellyt yhteensä 905 sellaista lupa-asiaa, jossa lapseksiottaja tai lapseksiottajat ovat hakeneet lupaa saada ottaa ottolapsi vieraasta valtiosta. Viime vuosina lupa-asioden vuosittainen määrä on vaihdellut sadan molemmin puolin. Lautakunta käsitteli 108 lupa-asiaa vuonna 1993 ja 131 lupa-asiaa vuonna 1994. Luvan saaminen johtaa käytännön kokemuksen mukaan yleensä lapseksiottamiseen kahden tai kolmen vuoden kuluessa.

Kun lapseksiottamiseen tähtäävää toimintaa tarkastellaan palvelunantajittain, voidaan todeta, että luvan hakijat ovat vuosina 1985—1993 saaneet kansainvälistä lapseksiottamispalvelua Interpedia rf:ltä 604 tapauksessa, Pelastakaa Lapset ry:ltä 220 tapauksessa ja Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalta 53 tapauksessa.

Suomalaisilla palvelunantajilla on lapseksiottamisasioiden lautakunnan hyväksymiä voimassa olevia yhteistyösuhteita seuraavissa valtioissa: Interpedia rf:llä Dominikaanisessa tasavallassa, Etiopiassa, Intiassa, Guatemalassa, Kiinassa, Kolumbiassa, Romaniassa, Thaimaassa ja Vietnamsissa; Pelastakaa Lapset ry:llä Chilessä, Etiopiassa, Filippiineillä, Intiassa, Kiinassa, Kolumbiassa, Puolassa, Thaimaassa ja Venäjällä; Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalla Kolumbiassa, Thaimaassa, Venäjällä ja Virossa.

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun välityksellä vuosina 1985—1994 Suomeen on saapunut yhteensä 640 ottolasta, joista tyttöjä on 304 ja poikia 336. Lapset ovat tulleet Dominikaanisesta tasavallasta, Etiopiasta, Guatemalasta, Intiasta, Kiinasta, Kolumbiasta, Puolasta, Romaniasta, Sri Lankasta, Taiwanista, Thaimaasta ja Venäjältä. Eniten lapsia on tullut Kolumbiasta (153), Thaimaasta (108), Etiopiasta (103) ja Intiasta (67). Vuosina 1992—1994 huomattava määrä lapsia on tullut myös Venäjältä (noin 100).

1.5. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

Kansainvälinen toimivalta

Lapseksiottamisesta annetun lain 34 §:n mukaan lapseksiottaminen voidaan vahvistaa Suomessa, jos lapseksiottajilla on täällä kotipaikka. Jotta henkilöllä voitaisiin katsoa olevan kotipaikka Suomessa, hänen tulee asua täällä vakinaisesti. Kotipaikan arvioinnissa on lisäksi otettava huomioon asianomaisen henkilön omat tarkoitukset. Kotipaikan vaihdos voi siten tapahtua vain sillä edellytyksellä, että henkilö on asettunut uuteen maahan ja että hänellä on myös tarkoitus jäädä sinne pysyväisluonteisesti. Pysyväisluonteisuus ei kuitenkaan tarkoita lopullisuutta, vaan määräaikaiseksikin tarkoitettu oleskelu saattaa aiheuttaa kotipaikan vaihtumisen, jos kysymys on pitkäkestoisesta ajasta ja jos muista olosuhteista käy ilmi, että maahan asettuminen on pysyväisluonteista. Kun kysymyksessä on alaikäinen lapsi, kotipaikan saaminen toisesta valtiosta riippuu lapsen huoltajien tarkoituksesta. Se, että lapsen tosiasiallinen elämänpiiri on siirtynyt toiseen valtioon, ei siten tarkoita, että lapsen kotipaikka olisi vaihtunut, jos huoltajat ovat tarkoittaneet lapsen oleskelun tuossa valtiossa vain tilapäiseksi.

Suomen tuomioistuimien on eräissä tapauksissa toimivaltainen, vaikka lapseksiottajilla ei olekaan kotipaikkaa Suomessa. Nämä poikkeustapaukset on lueteltu 34 §:n 2 momentissa. Pykälän 3 momenttiin on lisäksi otettu tuomioistuimien kansainvälistä toimivaltaa koskeva säännös, joka perustuu Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken 6 päivänä helmikuuta 1931 tehtyyn avioliitto-, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävään sopimukseen (pohjoismainen avioliittokonventio).

Sovellettava laki

Lapseksiottamisesta annetun lain 35 §:n mukaan lapseksiottamista vahvistettaessa noudatetaan Suomen lain menettelysäännöksiä. Myös lapseksiottamisen edellytykset määräytyvät Suomen lain mukaan. Lakiin on kuitenkin otettu lisäedellytys sellaisia tapauksia varten, joissa on ilmeistä, että alle 18-vuotias lapseksiottettava siirtyy asumaan sellaiseen vieraaseen valtioon, jossa Suomes-

sa vahvistettu lapseksiottaminen ei ole pätevä. Tällöin lapseksiottamista ei tule vahvistaa, jos lapseksiottettavalle aiheutuu päätöksen pätemättömyydestä olennaista haittaa.

Ulkomaisten lapseksiottamisen ja otto-lapsisuhteen purkamisen tunnustaminen

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen on sellaisenaan pätevä Suomessa, jos vanhemmilla on lapseksiottamisen ajankohdalla ollut kotipaikka tuossa valtiossa tai sen valtion kansalaisuus. Lapseksiottaminen tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta myös, jos lapseksiottaminen katsotaan lapseksiottajien kotipaikkavaltiossa päteväksi. Näitä sääntöjä ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun lapseksiottajalla on ollut lapseksiottamisen tapahtuessa kotipaikka Suomessa. Näissä tapauksissa on ulkomailta tapahtuneen lapseksiottamisen pätevyyden edellytyksenä, että siihen on etukäteen haettu lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa. Lupavaatimus koskee myös tapauksia, joissa alaikäisellä lapseksiottettavalla oli lapseksiottamisen tapahtuessa kotipaikka Suomessa.

Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa on vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen Suomessa pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on sen vahvistanut. Hovioikeus voi vahvistaa lapseksiottamisen, jos lapsella tai lapseksiottajalla on kotipaikkansa tai kansalaisuutensa perusteella ollut sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapseksiottaminen on tapahtunut, että sen valtion viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi. Se, millaista liittymää voidaan pitää riittävänä, jää siten hovioikeuden harkintaan.

Suomen laki ei enää mahdollista ottolapsisuhteen purkamista. Ulkomailta tapahtunut ottolapsisuhteen purkaminen voidaan kuitenkin Suomessa tunnustaa, jos ottolapsisuhteen osapuolilla on ollut riittävän voimakkaat liittymät siihen valtioon, jossa purkaminen on tapahtunut. Asiasta säädetään tarkemmin lapseksiottamisesta annetun lain 39 ja 41 §:ssä. Sekä lapseksiottamisen että ottolapsisuhteen purkamisen tunnustamista koskee lisäksi lain 43 §:ssä oleva "ordre public"-säännös, jonka mukaan tunnustaminen on evättävä, jos se johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen lopputulokseen. Tämä mahdollistaa lapsen edun huomioon ottamisen tunnustamista harkittaessa.

Edellä selostetut lapseksiottamisen ja otto-

lapsisuhteen purkamisen tunnustamista koskevat säännökset eivät tule sovellettaviksi pohjoismaisen avioliittokonvention alaan kuuluvissa tapauksissa. Konvention 22 artiklan mukaan konvention mukaisesti tapahtunut lapseksiottaminen tai sen purkaminen on lainvoimaisena ilman eri toimenpidettä pätevä muissa sopimusvaltioissa. Tätä vastaava säännös on otettu myös lapseksiottamisesta annetun lain 40 §:ään.

Lapseksiottamisen tunnustamisen oikeusvaikutuksiin sovellettavasta laista ei ole olemassa säännöksiä. Kysymys jätettiin sääntelemättä myös pohjoismaisessa avioliittokonventionissa. Tämä on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon, että myöskään lapseksiottamisen oikeusvaikutuksiin sovellettavasta laista ei ole säännöksiä. Sääntelemättömyys täytyy tässäkin yhteydessä tulkita niin, että ottopolapsen huoltoon, elatukseen, perimyksen ja muuhun lapsen asemaan liittyvään kysymykseen sovellettava laki määrää tuon kysymyksen osalta tunnustamisen oikeusvaikutukset. Tältäkin osin lapseksiottamisen oikeusvaikutuksiin ei siten sovelleta yhtenäistä statuuttia, vaan sovellettava laki vaihtelee asiakohtaisesti. Tämä merkitsee samalla sitä, että siltä osin kuin lasta koskeviin kysymyksiin sovelletaan vieraan valtion lakia, vieraan valtion lain mukaan määräytyy myös se, onko lapseksiottaminen kulloinkin tarkasteltavassa asiassa sellainen lapseksiottaminen, jonka vaikutuksena on lapsen ja biologisen vanhemman välisen oikeussuhteen täydellinen lakkaaminen (niin sanottu vahva adoptio) vai sellainen lapseksiottaminen, jossa tuo oikeussuhde säilyy osittain (niin sanottu heikko adoptio).

2. Yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa

2.1. Sopimuksen tarkoitus ja soveltamisala

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin 17. istunnossa vuonna 1993 hyväksyttiin yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus). Yleissopimuksen tavoitteena on varmistaa, että kansainväliset lapseksiottamiset toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja lapsen oikeuksia kunnioittaen. Tähän pyritään luomalla sopimusvaltioiden välinen, keskusviranomaisiin perustuva yhteistyöjärjestelmä ja varmistautu-

mallalla siitä, että sopimusta noudattaen tapahtuneet lapseksiottamiset tunnustetaan muissa sopimusvaltioissa.

Haagin sopimusta sovelletaan, jos lapsi, jolla on asuinpaikka ("habitual residence") jossakin sopimusvaltiossa, joko lapseksiottamisen vahvistamisen jälkeen tai lapseksiottamisen tarkoituksessa ennen sen vahvistamista on siirtynyt, siirtyy tai hänen on määrä siirtyä toiseen sopimusvaltioon, jossa hänen ottovanhemmillaan on asuinpaikka. Asuinpaikka on Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sopimuksissa yleisesti käytetty liittymä. Sen käsitteiseläyttöä ei ole ollut tapana määritellä näissä sopimuksissa, eikä näin ole tehty tässäkin tapauksessa. Asuinpaikan käsitteelle on siten tunnusomaista tietynasteinen epämääräisyys. Kuitenkin voidaan sanoa, että asuinpaikkaa määritettäessä pyritään saamaan selville se valtio, jossa henkilöllä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä. Asuinpaikkaa määritettäessä otetaan huomioon ennen muuta asumisen kesto ja yhtäjaksoisuus sekä muut sellaiset asianomaiseen henkilöön liittyvät seikat, jotka ilmentävät henkilön tosiasiallisia siteitä tiettyyn elämänympäristöön. Pelkkä tilapäinen oleskelu tietyssä valtiossa esimerkiksi lomanvieron, yksittäisen työtehtävän suorittamisen tai lyhyehkön ajan kestävä opiskelun yhteydessä ei riitä perustamaan henkilölle asuinpaikkaa oleskeluvaltiossa. Asumiselta edellytetään vakiintuneisuutta. Toisaalta se, että asuminen toisessa valtiossa on tarkoitettu vain määräjajan kestäväksi, ei sinänsä estä asuinpaikan siirtymistä tuohon valtioon, jos asuminen siellä muodostuu sillä tavoin vakiintuneeksi, että henkilön keskeisen elämänympäristön voidaan katsoa siirtyneen sinne.

Harkittaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, on otettava huomioon myös kansainvälistä lapseksiottamista koskevan sääntelyn tavoitteet. Lapseksiottamisesta annetun lain tarkoituksena on, että niissä tapauksissa, joissa lapsi tulee lapseksiottamisen yhteydessä siirtymään toiseen valtioon, noudatetaan kansainvälistä lapseksiottamista varten luotua yhteistyöjärjestelmää. Jotta tähän päästäisiin ja estettäisiin sellaisten tilanteiden syntyminen, joissa lapsi noudetaan asuinpaikkavaltioistaan yhteistyöjärjestelmän ohitse, on lähdettävä siitä, että lapseksiottajan asuinpaikka ei voi kovin helposti siirtyä lapsen asuinpaikkavaltioon. Jos vieraaseen valtioon muuttamisen keskeinen tarkoitus on ottopol-

sen saaminen tuosta valtiosta ja paluu Suomeen sen jälkeen, lapseksiottajalle jää yleensä sellaisia siteitä Suomeen, että hänen asuinpaikkansa ei voida katsoa siirtyneen vieraaseen valtioon.

Haagin sopimus koskee vain lapseksiottamista, jolla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde (2 artikla). Sopimusta sovelletaan, jos lapseksi otettava on alle 18-vuotias. Sen soveltaminen lakkaa, jos lapseksi otettava täyttää 18 vuotta ennen kuin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu lapsen alkuperävaltion ja vastaanottavan valtion hyväksymiset on annettu (3 artikla).

2.2. Lapseksiottamisen edellytykset

Lapseksiottaminen voidaan Haagin sopimuksen mukaan vahvistaa vain, jos lapsen alkuperävaltion viranomaiset katsovat, että lapseksiottamisen lailliset edellytykset ovat olemassa ja, arvioituaan mahdollisuudet sijoittaa lapsi kotimaassaan, pitävät lapseksiottamista lapsen edun mukaisena. Näiden viranomaisten tulee lisäksi varmistautua siitä, että lapseksiottamiseen tarvittavat suostumukset on annettu vapaaehtoisesti asianmukaisen neuvonnan jälkeen ja ettei suostumuksia ole hankittu maksua tai muutaakaan korvausta vastaan (4 artikla). Lapseksiottamisen vahvistamisen edellytyksenä on lisäksi, että lapsen vastaanottavan valtion viranomaiset ovat todenneet ottovanhempien olevan kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi ja että heille on annettu riittävä neuvonta. Lisäksi edellytetään, että lapsi pääsee vastaanottavaan valtioon ja saa asua siellä pysyvästi (5 artikla).

2.3. Keskusviranomaiset ja lapseksiottamismenettely

Kukin sopimusvaltio on Haagin sopimuksen mukaan velvollinen nimeämään keskusviranomaisen huolehtimaan sopimuksessa määrätystä tehtävistä (6 artikla). Keskusviranomaiset toimivat keskenään yhteistyössä ja edistävät valtioiden viranomaisten välistä yhteistoimintaa lasten suojelemiseksi ja yleissopimuksen muiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Ne ryhtyvät myös kaikkiin aiheellisiin toimenpiteisiin estääkseen epäoikeutetun taloudellisen tai muun hyödyn hankkimisen lapseksiottamisen yhteydessä ja ehkäisäkseen Haagin sopimuksen vastaisten menettelytapojen syntymisen (7 ja 8 artikla).

Keskusviranomaisen tehtävistä on sopimukseen lisäksi otettu useita yksityiskohtaisia määräyksiä.

Kansainvälistä lapseksiottamismenettelyä koskevat määräykset ovat Haagin sopimuksen 4 luvussa. Ottolasta haluavan on 14 artiklan mukaan tehtävä hakemus sen sopimusvaltion keskusviranomaiselle, jossa hänellä on asuinpaikka. Jos keskusviranomaisen katsoo, että hakijat ovat kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi, se laatii hakijoista selvityksen, joka toimitetaan lapsen alkuperävaltion keskusviranomaiselle. Tämän valtion keskusviranomaisen puolestaan laatii lapsesta vastaavan selvityksen. Näiden selvitysten avulla keskusviranomaiset voivat arvioida, onko suunniteltu lapseksiottaminen lapsen edun mukainen.

Lapsi voidaan sijoittaa tulevien ottovanhempien luokse sen jälkeen, kun sekä alkuperävaltion että vastaanottavan valtion keskusviranomaiset ovat hyväksyneet sen, että lapseksiottamismenettelyä jatketaan. Nämä keskusviranomaiset huolehtivat siitä, että lapsi saa poistua asuinpaikkavaltiostaan ja pääsee ottovanhempien asuinpaikkavaltille sekä saa asua siellä pysyvästi. Jos lapsi on ennen ottolapsisuhteen vahvistamista siirtynyt ajateltujen ottovanhempiensa luokse ja todetaankin, ettei sijoitus ole lapsen edun mukainen, vastaanottajavaltion velvollisuutena on suojella lasta ja lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen kanssa neuvotellen päättää joko uudesta sijoituksesta tai lapsen palauttamisesta alkuperävaltioon.

Keskusviranomaiselle lapseksiottamismenettelyssä kuuluvista tehtävistä saavat Haagin sopimuksen mukaan huolehtia myös muut viranomaiset tai valtuutetut toimielimet (22 artiklan 1 kappale). Useimmat keskusviranomaisten tehtävistä voidaan siirtää muille viranomaisille tai asianmukaisesti valtuutetuille toimielimille. Tällaisen valtuutuksen voi saada ja säilyttää vain sellainen toimielin, joka osoittaa kykenevänsä hoitamaan moitteettomasti ne tehtävät, jotka sille voidaan uskoa (10 artikla). Valtuutetun toimielimen toiminta ei saa tähdätä voiton tuottamiseen, ja valtuutetun toimielimen johdon ja henkilöstön tulee koulutukseltaan, kokemukseltaan ja ammattietiikaltaan olla pätevää kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa. Toimielimen kokoonpanon, toiminnan ja taloudellisen tilan tulee lisäksi olla sopimusvaltion toimivaltaisten viranomaisten valvonnassa.

Sopimusvaltio voi lisäksi tehdä sopimuksen talteenottajalle selityksen siitä, että eräistä edellä mainituista tehtävistä voivat tietyin edellytyksin huolehtia myös sellaiset henkilöt ja toimielimet, jotka eivät ole viranomaisia eivätkä valtuutettuja toimielimiä. Muu sopimusvaltio voi puolestaan tehdä sopimuksen talteenottajalle selityksen siitä, että lapsia, joilla on asuinpaikka sen alueella, annetaan ottolapsiksi toiseen sopimusvaltioon vain, jos keskusviranomaisen tehtäviä siinä valtiossa hoitaa keskusviranomainen, muu viranomainen tai valtuutettu toimielin.

2.4. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat määräykset

Haagin sopimuksella pyritään ensisijaisesti järjestämään viranomaisten yhteistoiminta kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa. Perinteiset kansainvälisen yksityisoikeuden kysymykset ovat sen vuoksi saaneet niukasti huomiota. Sopimuksessa ei ole lainkaan tuomioistuimen yleistuimivaltaa eikä sovellettavaa lakia koskevia määräyksiä. Sopimuksen mukaisesti suoritettun lapseksiottamisen tunnustamisesta muissa sopimusvaltioissa on sitä vastoin annettu yksityiskohtaiset määräykset. Sopimuksen 23 artiklan mukaan lapseksiottaminen tunnustetaan ilman eri toimenpidettä päteväksi muissa sopimusvaltioissa, jos sen maan toimivaltainen viranomainen, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu, on varmentanut lapseksiottamisen tapahtuneen sopimuksen mukaisesti. Tunnustamisesta voidaan kieltäytyä ainoastaan, jos lapseksiottaminen olisi lapsen etuun huomioon ottaen selvästi kyseisen valtion oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen (24 artikla).

Sopimuksen 26 artiklassa on määräykset myös siitä, mitä lapseksiottamisen tunnustaminen päteväksi merkitsee. Artiklan 1 kappaleen mukaan tällöin tunnustetaan ensinnäkin lapsen ja hänen ottovanhempiensa välinen lapsen ja vanhempien suhde, toiseksi ottovanhemmille kuuluva vanhempien vastuu lapsesta ja kolmanneksi lapsen ja hänen äitinsä ja isänsä välisen vanhemman ja lapsen suhteen lakkaaminen, jos lapseksiottamisella on tämä vaikutus siinä sopimusvaltiossa, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu. Jos lapseksiottamisen vaikutuksena on lapsen ja vanhemman välisen suhteen lakkaaminen, lapsella on vastaanottajavaltiossa ja kussakin sopimusvaltiossa, jossa lapseksiottaminen tunnustetaan, oikeudet, jotka vastaa-

vat samanlaisesta lapseksiottamisesta johtuvia oikeuksia asianomaisessa valtiossa. Onko lapseksiottamisella edellä mainittu vaikutus lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, arvioitaneen 26 artiklan 1 kappaleen mukaisesti sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu.

Riippumatta siitä, onko kysymyksessä 26 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu niin sanottu heikko vai 2 kappaleessa tarkoitettu niin sanottu vahva adoptio, ei artiklan 3 kappaleen mukaan kuitenkaan ole estettä sille, että valtiossa, jossa ottolapsisuhteet tunnustetaan, sovelletaan siellä voimassa olevia lapsen kannalta edullisempia säännöksiä tai määräyksiä.

Sopimuksen 27 artiklassa on määräykset heikon adoption muuttamisesta vahvaksi adoptioksi lapsen vastaanottajavaltiossa. Muuttaminen on sopimuksen mukaan mahdollista, jos se on vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan sallittua ja jos lapsen alkuperävaltion lain mukaan tarvittavat suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen. Ottolapsisuhteen vahvaksi muuttamista koskeva päätös tunnustetaan 27 artiklan 2 kappaleen mukaan muissa sopimusvaltioissa, jos sen valtion toimivaltainen viranomainen, jossa muuttaminen on suoritettu, on vahvistanut muuttamisen tapahtuneen sopimuksen mukaisesti.

2.5. Sopimuksen suhde muihin kansainvälisiin sopimuksiin ja varaukset

Haagin sopimus ei sen 39 artiklan mukaan vaikuta muihin kansainvälisiin sopimuksiin, joissa on määräyksiä Haagin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jolleivät kansainvälisen sopimuksen osapuolina olevat valtiot tee toisensisältöistä selitystä. Haagin sopimus ei myöskään estä sitä, että sopimusvaltiot tekevät kahden- tai monenvälisiä sopimuksia edistääkseen Haagin sopimuksen toteuttamista keskinäisissä suhteissaan. Näissä sopimuksissa saadaan kuitenkin poiketa vain Haagin sopimuksen 39 artiklan 2 kappaleessa nimenomaisesti lueteltujen artiklojen määräyksistä. Haagin sopimuksen sopimusvaltio voi tällaisten sopimusten varalta antaa selityksen, jonka mukaan se ei Haagin sopimuksen nojalla sitoudu tunnustamaan sellaista lapseksiottamista, joka on tehty edellä tarkoitettun kahden- tai monenvälisen sopimuksen mukaisesti.

Haagin sopimukseen ei voida tehdä varauksia.

3. Nykytilan arviointi lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen valossa

Kansainvälistä lapseksiottamista koskevan Suomen lainsäädännön ja Haagin sopimuksen tavoitteet ovat yhtenevät. Molemmissa on pyrkimyksenä, että kansainvälinen lapseksiottaminen olisi ennen kaikkea lapsen etua edistävä toimenpide ja että kaupallisiin tai muutoin epäasianmukaisiin tavoitteisiin tähtäävä lasten välittäminen ehkäistään kansainvälisen yhteistoiminnan keinoin. Tavoitteiden yhtenevyys merkitsee sitä, että Haagin sopimuksen voimaansaattaminen ei vaadi perustavanlaatuisia muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön.

3.1. Kansainvälisen lapseksiottamisen käsite

Haagin sopimukseen sisältyy kuitenkin yksittäisiä määräyksiä, jotka edellyttävät lapseksiottamisesta annetun lain muuttamista. Kansainvälisen lapseksiottamisen käsite on Haagin sopimuksessa määritelty asuinpaikkaliittymän avulla siten, että kansainvälisestä lapseksiottamisesta on kysymys silloin, kun lapsi lapseksiottamisen yhteydessä siirtyy asuinpaikkavaltiostaan valtioon, jossa lapseksiottajilla on asuinpaikka. Lapseksiottamisesta annettussa laissa on sitä vastoin käytetty kotipaikkaliittymää. Kansainvälisestä lapseksiottamisesta on sen mukaan kysymys silloin, kun ulkomailla olevalle lapselle välitetään lapseksiottaja, jolla on kotipaikka Suomessa sekä toisaalta silloin, kun lapseksiottettavalla on kotipaikka Suomessa ja lapseksiottaminen vahvistetaan ulkomailta. Määritelmien välinen asiallinen ero on vähäinen, sillä henkilön kansainvälisysoikeudellinen kotipaikka ja asuinpaikka ovat valtaosassa tapauksia samassa valtiossa. Mainitut liittymät eroavat toisistaan lähinnä siinä, että kotipaikan määrittämisessä annetaan merkitystä myös sille, onko henkilöllä tarkoitus jäädä maahan pysyväisluonteisesti, kun taas asuinpaikan määrittämisessä henkilön tarkoitukset eivät ole välittömästi merkittäviä, vaan ratkaisu on perustettava tosiasiallisiin olosuhteisiin. Riippumatta siitä, kumpaa liittymää käytetään, henkilön asumiselta asi-

anomaisessa valtiossa edellytetään tiettyä vakiintuneisuutta ennen kuin hänen koti- tai asuinpaikkansa voidaan katsoa siirtyneen sinne. Vaikka määritelmien erot ovat vähäiset, eriävien määritelmien ylläpitäminen saattaa kuitenkin joissakin harvinaisissa tapauksissa johtaa siihen, että lapseksiottaminen, joka Haagin sopimuksen mukaan on kansainvälinen lapseksiottaminen, ei ole sitä lapseksiottamisesta annetun lain mukaan tai päin vastoin. Tämän mahdollisuuden poistamiseksi olisi lapseksiottamisesta annettua lakia muutettava siten, että määritelmien eroavuus poistuu.

3.2. Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvät tehtävät

Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvät tehtävät hoidetaan Suomessa nykyisin hajautetusti siten, että lapseksiottamisasioiden lautakunta huolehtii alaa koskevista hallinnollisista ja kehittämistehtävistä kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajan huolehtiessa puolestaan lapseksiottamiseen liittyvistä käytännön tehtävistä ja yhteydenpidosta ulkomaiseen palvelunantajaan. Tämä järjestelmä voidaan Haagin sopimukseen liittymisen jälkeenkin säilyttää, sillä sopimus sallii sen, että tehtäviä annetaan keskusviranomaisen ohella myös muille viranomaisille ja valtuutetuille toimielimille. Sopimuksen voimaansaattaminen edellyttää tältä osin lähinnä sitä, että laissa tai asetuksessa täsmennetään, mitkä sopimuksessa tarkoitetut tehtävät kuuluvat keskusviranomaiselle ja mitkä puolestaan valtuutetuille toimielimille.

3.3. Lapseksiottamisen tunnustaminen ja sen oikeusvaikutukset

Haagin sopimus sisältää velvoitteen, jonka mukaan sopimuksen mukaiseksi varmennettu lapseksiottaminen on tunnustettava ilman eri toimenpidettä päteväksi muissa sopimusvaltiossa. Jotta Suomi voisi tulla Haagin sopimuksen osapuoleksi, lapseksiottamisesta annettuun lakiin on lisättävä tätä koskeva säännös.

Tunnustamisvelvoitteen ohella Haagin sopimuksessa on määräykset lapseksiottamisen tunnustamisen vaikutuksista. Mitä lapseksiottamisen tunnustaminen päteväksi sopimuksen 26 artiklan mukaan merkitsee, on käsitelty jaksossa 2.4. Suomen lainsäädännössä ei nykyisin ole säännöksiä lapseksi-

tamisen tunnustamisen oikeusvaikutuksista eikä myöskään lapseksiottamisen oikeusvaikutuksiin sovellettavasta laista. Näiden säännösten pois jättäminen on ollut tietoinen valinta, jota on perusteltu lapseksiottamisesta annetun lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa (HE 107/1984 vp, s. 14). Perustelut täytynee ymmärtää siten, että sen valtion lain mukaan, jota on sovellettava asianomaisen lapsen asemaa koskevaan tiettyyn kysymykseen, kuten lapsen huoltoon, holhoukseen tai perimykseen, määräytyy myös se, mikä merkitys lapseksiottamiselle on tuossa kysymyksessä annettava. Tästä seuraa, että lapseksiottamisen vaikutuksiin saatetaan joutua soveltamaan vieraan valtion lakia. Näissä tapauksissa nykyinen laki ei ehdottomasti turvaa sitä, että Haagin sopimuksen mukaisen lapseksiottamisen tunnustaminen saisi sopimuksessa edellytetyt vaikutukset.

Suomen kansainväliseen yksityisoikeuteen kuuluu yleisenä periaatteena "ordre public"-sääntö, jonka nojalla vieraan valtion lain säännös voidaan sivuuttaa, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Tähän periaatteeseen vedoten voitaisiin sellainen vieraan valtion lain säännös, joka johtaisi siihen, että lapsi ei saisi Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleen a ja b kohdassa tarkoitettua asemaa, ilmeisesti jättää meillä soveltamatta. Mainitun 1 kappaleen c kohdassa edellytettyä vaatimusta ei sitä vastoin voida tällä tavoin täyttää. Mainitun kohdan täytynee tulkita koskevan myös ottolapsen perintöoikeudellista asemaa sekä perillisenä että perittävänä. Tuohon kysymykseen soveltaan voimassa oleviksi katsottavien kirjoittamattomien sääntöjen mukaan perittävän kansalaisuusvaltion lakia. Suomessa saattaa siten tulla sovellettavaksi sellainen vieraan valtion laki, jossa lasta ja hänen biologisia vanhempiaan pidetään toistensa perillisinä, vaikka lapseksiottamisen vaikutuksena siinä valtiossa, jossa lapseksiottaminen oli vahvistettu, oli lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen. Tämän vuoksi on perusteltua, että lapseksiottamisesta annettuun lakiin lisätään säännös, jonka mukaan Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu adoptio saa vähintään ne oikeusvaikutukset, joista mainituissa 26 artiklan 1 kappaleessa määrätään.

Haagin sopimuksen 26 artiklan 2 kappaleen mukaan, jos lapseksiottamisen vaiku-

tuksena on, että lapsen ja vanhemman välisen oikeudellinen suhde lakkaa, lapsella on lapsen vastaanottavassa valtiossa ja muissa sopimusvaltioissa, joissa lapseksiottaminen tunnustetaan päteväksi, oikeudet, jotka vastaavat vaikutuksiltaan samanlaisista lapseksiottamisista johtuvia oikeuksia kussakin näistä valtioista. Määräyksellä tarkoitetaan sitä, että jos lapseksiottaminen siinä valtiossa, jossa lapseksiottaminen vahvistettiin, on niin sanottu vahva adoptio eli merkitsee lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa välisen oikeussuhteen katkeamista, lapseksiottamisella on lapsen vastaanottavassa ja muussa lapseksiottamisen tunnustavassa valtiossa samat oikeusvaikutukset kuin siinä valtiossa vahvistetulla vahvalla adoptiolla. Toisessa sopimusvaltiossa Haagin sopimuksen mukaisesti vahvistettua lapseksiottamista ei toisin sanoen saa asettaa oikeusvaikutuksiltaan erilaiseen asemaan kotimaiseen vastaavaan lapseksiottamiseen verrattuna, jos kysymyksessä on niin sanottu vahva adoptio. Tämä määräys, jolla on pyritty toteuttamaan Yhdistyneissä Kansakunnissa vuonna 1989 lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 21 artiklan c kohdassa asetettua velvoitetta, ei synnytä tarvetta Suomen lainsäädännön muuttamiseen, sillä Suomen lakiin ei nykyiskään sisälly säännöksiä, jotka asettaisivat ottolapset erilaiseen oikeudelliseen asemaan sen mukaan, missä valtiossa lapseksiottaminen on vahvistettu.

3.4. Heikon adoption muuttaminen vahvaksi adoptioksi

Haagin sopimuksen 27 artikla sisältää määräykset, jotka mahdollistavat sen, että lapsen alkuperävaltiossa heikkona vahvistettu lapseksiottaminen voidaan lapseksiottamisen päteväksi tunnustavassa, lapsen vastaanottavassa valtiossa muuttaa sellaiseksi lapseksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen. Näin voidaan menetellä, jos se on lapsen vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan sallittua ja jos lapseksiottamiseen 4 artiklan c ja d kohdan mukaan tarvittavat suostumukset on annettu tai myöhemmin annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen. Tällainen vahvaksi muutettu ottolapsisuhde tunnustetaan sopimuksen 23 artiklan nojalla muissa sopimusvaltioissa, jos sen valtion toimivaltainen viranomainen, jossa muutos on suoritettu, on varmentanut sen

yleissopimuksen mukaiseksi (27 artiklan 2 kappale).

Haagin sopimuksen 27 artikla perustuu ajatukselle, jonka mukaan lapseksiottamisen oikeusvaikutukset vastaanottajavaltiossa riippuvat siitä, onko lapseksiottaminen lapsen alkuperävaltiossa vahvistettu heikkona vai vahvana. Suomen lainsäädännön mukaan näin ei ole asia. Vaikka lapseksiottaminen olisi lapsen alkuperävaltiossa vahvistettu heikkona, lapsi katsotaan Suomessa ottovanhempiensa eikä biologisten vanhempiensa lapseksi, jos lapsen asemaan liittyvään kysymykseen, esimerkiksi huoltoon, elatukseen tai perimykseen, on sovellettava Suomen lakia. Toisaalta, jos lapsen asemaan liittyvään kysymykseen on Suomen lain mukaan sovellettava vieraan valtion lakia, tuon valtion lain mukaan määräytyy myös se, katsoisiko lapseksiottaminen vahvaksi vai heikoksi, samoin kuin se, mikä merkitys on annettava Suomessa tai muussa valtiossa tapahtuneelle lapseksiottamisen muuttamiselle heikosta vahvaksi. Lapseksiottamisen muuttamisella heikosta vahvaksi ei siten Suomen oikeuden kannalta ole selkeää merkitystä. Erityisesti siinä tapauksessa, että lapsen asemaa määrittävät kansainvälisyksitysoikeudelliset liittymät johtavat Suomen lain soveltamiseen, lapseksiottamisen muuttaminen heikosta vahvaksi jäisi käytännössä ilman vaikutuksia.

Lapseksiottamisen muuttaminen heikosta vahvaksi voi kuitenkin saada oikeusvaikutuksia sitä kautta, että muut sopimusvaltiot ovat Haagin sopimuksen 27 artiklan 2 kappaleen, 23 artiklan ja 26 artiklan 1 kappaleen nojalla velvollisia tunnustamaan täällä vahvaksi muutetun lapseksiottamisen vahvana. Niissä tapauksissa, joissa on aihetta olettaa, että lapsen oikeudelliseen asemaan liittyvät kysymykset saattavat tulla arvioitaviksi toisessa sopimusvaltiossa, lapseksiottamisen muuttaminen Suomessa heikosta vahvaksi saattaa siten parantaa lapsen asemaa. Tarve saada tällainen päätös voi syntyä esimerkiksi silloin, kun lapseksiottaja ja lapsi muuttavat asumaan toiseen sopimusvaltioon, joka Haagin sopimuksen nojalla on velvollinen soveltamaan tunnustamisen oikeusvaikutuksiin sopimuksen 26 artiklan määräyksiä. Näistä syistä on asianmukaista, että mahdollisuus lapseksiottamisen muuttamiseen heikosta vahvaksi turvataan lisäämällä tarvittava säännös lapseksiottamisesta annettuun lakiin.

3.5. Sopimuksessa määrätty yhteistyöjärjestelmä ja pohjoismaiset adoptiot

Haagin sopimuksen 39 artiklan mukaan Haagin sopimus ei vaikuta kansainvälisiin sopimuksiin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja joissa on määräyksiä Haagin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista. Pohjoismainen avioliittokonventio on Haagin sopimuksessa tarkoitettu kansainvälinen sopimus.

Haagin sopimuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä kansainvälisissä adoptioissa noudatettavasta yhteistyömenettelystä. Vastavänlaisiä määräyksiä ei ole pohjoismaisessa avioliittokonventiossa. Konvention 12 artiklassa on kuitenkin määräys, jonka mukaan lapseksiottamista koskevaan hakemukseen ei tule myöntyä toisessa valtiossa, jos sillä, jonka hakija tahtoo ottaa lapsekseen, on kotipaikka kotimaassaan (kansalaisuusvaltiossaan), ellei lapsen kotimaan lastenhuoltoviranomaisella ole ollut tilaisuutta antaa siitä lausuntoa. Tätä määräystä voidaan pitää niin sanottuna yksinkertaistettuna yhteistyömenettelynä. Mainittu määräys ei koske muita konvention mukaisia adoptioita.

Haagin sopimukseen liittyvät Pohjoismaat voivat pohjoismaisen avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa noudattaa siinä määrättyä yksinkertaistettua yhteistyömenettelyä sen sijaan, että noudattaisivat Haagin sopimuksessa määrättyä yhteistyömenettelyä. Muissa kuin pohjoismaisen avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa Haagin sopimukseen liittyneiden Pohjoismaiden on myös pohjoismaisissa adoptioissa sovellettava Haagin sopimuksen yhteistyömenettelyä koskevia määräyksiä. Sama koskee sellaisia Pohjoismaiden välillä tapahtuvia kansainvälisiä adoptioita, jotka eivät kuulu pohjoismaisen avioliittokonvention alaan.

Pohjoismaisen avioliittokonvention lapseksiottamista koskevat määräykset eivät kuitenkaan estä Suomea kehittämästä lapseksiottamista koskevaa lainsäädäntöään siten, että myös konvention 12 artiklassa tarkoitetuissa adoptioissa noudatetaan lapseksiottamisesta annetussa laissa kansainvälistä lapseksiottamista varten säädettyä yhteistyöjärjestelmää. Kansainvälisen yksityisoikeuden eräänä keskeisenä peruseriaatteena on tuomioistuinmaan lain soveltaminen menettelyä koskeviin säännöksiin. Asialliset syyt puolta-

vat lapsen edun valvomista myös pohjoismaisissa adoptioissa. Näkemys lapsen asemasta yhteiskunnassa on voimakkaasti muuttunut pohjoismaisen avioliittokonvention voimaantulon jälkeen. Nykyään tunnustetaan kaikissa lasta koskeissa asioissa tarve ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Lapseksiottamisesta annetun lain yhteistyömenettelyä koskevista säännöksistä on hyvät kokemukset. Vastaava menettely sisältyy Haagin sopimukseen, mikä vahvistaa käsityksen siitä, että mainittu menettely voidaan kansallisella tasolla hyväksyä yleiseksi kansainvälisissä lapseksiottamisissa noudatettavaksi menettelyksi.

Esityksessä ehdotetaan sen vuoksi, että lapseksiottamisesta annetussa laissa säädettyä yhteistyömenettelyä noudatettaisiin myös pohjoismaisen avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitetuissa adoptioissa. Yhteistyömenettely tulisi noudatettavaksi paitsi suhteessa Haagin sopimukseen liittyneisiin Pohjoismaihin myös suhteessa niihin Pohjoismaihin, jotka eivät ole liittyneet Haagin sopimukseen. Suomella ei näissä tapauksissa ole kansainväliseen sopimukseen perustuvaa oikeutta edellyttää, että toinen Pohjoismaa soveltaa vastaavaa yhteistyöjärjestelmää, mutta se voi näissäkin tapauksissa itse päättää siitä, millä edellytyksillä lapseksiottaminen voidaan Suomessa vahvistaa samoin kuin siitä, millä edellytyksillä pohjoismaisen avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitettu lausunto voidaan antaa. Yhteistyöjärjestelmän ulottamiselle näihin tapauksiin ei sen vuoksi ole estettä. Ehdotettu järjestelmä on selkeä, sillä kaikissa kansainvälisen lapseksiottamisen käsittävissä tapauksissa noudatettaisiin samaa yhteistyömenettelyä.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lapseksiottamisesta annettua lakia muutettavaksi siten, että Suomi voi tulla Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen osapuoleksi. Haagin sopimuksen hyväksymistä tai ratifiointia on pidettävä tarpeellisena, koska sopimuksessa on vahvistettu yhtenäiset menettelytavat, jotka antavat puitteet viranomaisten ja muiden toimielinten yhteistoiminnalle ja turvaavat lapsen edun toteutumista kansainvälisessä lapseksiottamisessa. On oletettavaa, että

Haagin sopimuksen osapuoliksi tulee huomattava määrä sekä lapsia luovuttavia että lapsia vastaanottavia valtioita. Sopimuksen on tällä hetkellä allekirjoittanut 23 valtiota, ja 9 valtiota on ratifioinut sen. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 päivänä toukokuuta 1995.

Keskeiset ehdotukset koskevat lapseksiottamisesta annetussa laissa olevan kansainvälisen lapseksiottamisen käsitteen muuttamista siten, että se tulee yhdenmukaiseksi Haagin sopimuksen mukaisen käsitteen kanssa. Kansainvälinen lapseksiottaminen, joka nykyisessä laissa on määritelty kotipaikkaliittymää käyttäen, ehdotetaan määriteltäväksi lapsen ja lapseksiottajan asuinpaikkaliittymän avulla. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi lapseksiottamisesta annetun ulkomaisen päätöksen tunnustamista koskevia säännöksiä siten, että niissä otetaan huomioon Haagin sopimuksen mukaisiksi varmennetut lapseksiottamiset. Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi Haagin sopimuksessa tarkoitettua keskusviranomais- ja sopimuksen III luvussa tarkoitettua valtuutettua toimielintä koskevat keskeiset säännökset. Keskusviranomaisen ja valtuutettujen toimielinten tehtävänjaosta säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

5. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion tai muiden julkisyhteisöjen talouteen.

Esityksellä ei ole organisaatiovaikutuksia. Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyviä tehtäviä hoitaisivat nykyiseen tapaan kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajat, ottolapsineuvonnan antajat sekä lapseksiottamisasioiden lautakunta. Toimielinten tehtävät eivät Haagin sopimuksen voimaan saattamisen johdosta välittömästi lisäänty.

Haagin sopimuksen osapuoleksi tuleminen lisää lapsia luovuttavien valtioiden luottamusta siihen, että kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvät asiat hoidetaan Suomessa kaikin tavoin asianmukaisesti. Tämä parantaa mahdollisuuksia siihen, että ulkomailla asuvalle ottovanhempia tarvitsevalle lapselle voidaan valita ottovanhemmat, jotka voivat tarjota lapselle kodin Suomessa.

6. Asian valmistelu

Oikeusministeriön virkamiehet osallistuivat Suomen edustajina Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin 17. istuntoon,

jossa Haagin sopimus valmisteltiin. Konferenssin hyväksyttyä sopimuksen siitä pyydettiin lausunnot ulkoasiainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, Pelastakaa Lapset ry:ltä, Interpedia rf:ltä, Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalta ja Lastensuojelun Keskusliitto ry:ltä. Lausunnon antaneet pitivät sopimuksen osapuoleksi tulemistä tarpeellisenä, minkä jälkeen Suomi allekirjoitti sopimuksen toukokuussa 1994.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, johon oikeusministeriön edustajien lisäksi kuului Pelastakaa Lapset ry:n edustaja sekä työryhmän kutsutuna pysyvänä asiantuntijana sosiaali- ja terveysministeriön edustaja.

Esitysehdotuksesta pyydettiin lausunnot ulkoasiainministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, STAKES:lta, väestörekisterikeskukselta, Helsingin käräjäoikeudelta, Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalta, Pelastakaa Lapset ry:ltä, Interpedia rf:ltä ja Lastensuojelun Keskusliitto ry:ltä. Helsingin hovioikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Lausunnon antaneet suhtautuivat myönteisesti ehdotukseen. Lausunnonantajien ehdottamat muutokset on pääosin otettu huomioon. Lausunnoista on laadittu julkaisematon tiivistelmä.

Yleissopimuksen voimaan saattamiseen liittyvistä kysymyksistä on pidetty Suomen ja Ruotsin edustajien välinen neuvottelu. Oikeusministeriö on kirjallisesti varannut Islannille, Norjalle, Ruotsille ja Tanskalle tilaisuuden esittää huomautuksia oikeusministeriössä laaditusta muistiosta, jossa on selvitetty Haagin sopimuksen ja pohjoismaisen avioliittokonvention välistä suhdetta sekä Suomen kansainvälistä lapseksiottamista koskevien säännösten kehittämistavoitteita.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitystä valmisteltaessa on otettu huomioon myös lapsen oikeuksista tehty yleissopimus, joka on hyväksytty Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa 20 päivänä marraskuuta 1989. Suomi on sopimuksen osapuoli, ja sopimus on tullut Suomessa valtionsisäisesti voimaan 21 päivänä elokuuta 1991. Sopimuksen 21 artikla koskee lapseksiottamista. Sen mukaan sopimusvaltiot, jotka tunnustavat tai sallivat lapseksiottamisen, takaavat sen, että kaikessa ensisijainen huomio kiinnitetään lapsen etuun. Ne myös tunnustavat, että kansainvälistä lapseksiottamista voidaan harkita vaihtoehtoisena tapana huolehtia lapsesta, jos häntä ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai ottaa ottolapseksi tai millään muulla tavalla pitää hänestä huolta alkuperävaltiossa. Lisäksi ne takaavat, että toiseen maahan lapseksi otettava lapsi nauttii vastaavista turvatoimista ja vastaavasta turvasostasta kuin kansallisessa lapseksiottamisessa, ja ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin varmistaakseen, ettei kansainvälinen lapseksiottaminen asiattomasti hyödytä asianosaisia taloudellisesti. Ne myös edistävät mainitun 21 artiklan päämääriä tekemällä tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä sopimusjärjestelyjä ja pyrkivät siinä yhteydessä takaamaan, että lapsen sijoittaminen toiseen valtioon tapahtuu toimivaltaisten viranomaisten tai toimielinten välityksellä.

Esityksellä pyritään osaltaan edistämään näitä lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen tavoitteita.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

10 §. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalilautakunta vastaanottaa vanhempien suostumuksen lapseksiottamiseen. Kaikissa kunnissa ei kuitenkaan nykyisin ole sosiaalilautakuntaa, vaan kunnan sosiaalihuollon asiat on sosiaalihuoltolain (710/82) 6 §:n mukaisesti uskottu muulle kunnan määräämälle monijäseniselle toimielimelle. Tämän vuoksi ehdotetaan, että pykälässä säädettäisiin, että vanhempien suostumus on annettava sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetulle kunnan toimielimelle. Toimielimestä käytettäisiin lapseksiottamisesta annetussa laissa ilmaisua "kunnan sosiaalihuollon toimielin".

Lisäksi ehdotetaan, että 10 §:n 1 momenttiin sisältyvä viittaus kumotun ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1129/77) 16 §:ään korvattaisiin viittauksella voimassa olevan ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1164/87) 6 §:ään.

14 §. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi edellytys, jonka mukaan elatusavusta tehdyn sopimuksen tulee olla sosiaalilautakunnan vahvistama, jotta lapseksiottaminen vapauttaisi aikaisemman vanhemman myöhemmin erääntyvien elatusapuerien maksamisesta. On asianmukaista, että lapsen aikaisempi vanhempi vapautuu elatusapuvelvollisuudestaan silloinkin, kun velvollisuus perustuu sopimukseen, jota ei ole esitetty vahvistettavaksi.

17 §. Pykälän 2 momentissa käytetty sana "sosiaalilautakunnat" ehdotetaan 10 §:n perusteluissa mainituista syistä korvattavaksi ilmaisulla "kuntien sosiaalihuollon toimielimet".

18 §. Voimassa olevan 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sosiaalilautakunnan tai ottolapsitoimiston on antaessaan ottolapsineuvontaa seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen. Säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi lisäyksellä, jonka mukaan ottolapsineuvonnan antajan on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen edun suojaamiseksi, jos sijoitus epäonnistuu. Ehdotettu lisäys vastaa Haagin sopimuksen 21 artiklan määräystä, jonka mukaan keskusviranomaisen on huolehdittava lapsen edun turvaamisesta, jos lapsen sijoituksen jatkaminen lapseksiottajien luona ei enää ole lapsen edun mukaista. Tarvittavien toimenpiteiden laadusta säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

Pykälän 2 momentissa käytetty sana "sosiaalilautakunnalta" korvattaisiin 10 §:n perusteluissa mainituista syistä ilmaisulla "kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä".

19 §. Voimassa olevassa pykälässä käytetty kansainvälisyksityisoikeudellista liittymää osoittava sana "kotipaikka" ehdotetaan korvattavaksi sanalla "asuinpaikka". Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset ehdotetaan otettaviksi 1 momenttiin. Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun pääasiallinen tarkoitus olisi siten yhtenä kokonaisuutena kuvattu pykälän 1 momentissa.

Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu olisi ehdotuksen toteuduttua niiden lapseksiottajien käytettävissä, joiden asuinpaikka on Suomessa. Ehdotettu muutos vastaa Haagin sopimuksen mukaista kansainvälisen lapseksiottamisen käsitettä. Sopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuksen yhteistyöjärjestelmää koskevia määräyksiä on noudatettava silloin, kun lapsi, jolla on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa, tulee sijoitettavaksi ottolapseksi lapseksiottajille, joilla on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa.

Nykyisessä pykälässä olevan kotipaikka-liittymän nojalla kansainvälinen lapseksiottamispalvelu on ollut ulkomailla asuvien suomalaisten lapseksiottajien käytettävissä, jos heidän tarkoituksenaan on ollut myöhemmin palata asumaan Suomeen. Tämä ratkaisu ei ole käytännössä osoittautunut toimivaksi. Ulkomailla asuvan lapseksiottajan on ollut vaikea käyttää suomalaista kansainvälistä lapseksiottamispalvelua ja ottolapsineuvontaa. Mainitut palvelumuodot nimittäin edellyttävät, että kansainvälisen lapseksiottamispalvelun ja ottolapsineuvonnan antaja voivat Suomessa tavata lapseksiottajan. Ottolapsineuvonnan antajan tehtäviin kuuluu lisäksi käydä lapseksiottajan kodissa. Ehdotettua muutosta voidaan tämänkin vuoksi pitää perusteltuna.

Käytännössä saatujen kokemusten mukaan eräät valtiot edellyttävät, että lapseksiottaja, jolla on muun valtion kansalaisuus, voi esittää kansalaisuusvaltionsa toimivaltaisen toimielimen laatiman selostuksen lapseksiottajasta silloinkin, kun lapseksiottajalla ei ole asuinpaikkaa kansalaisuusvaltiossaan. Tämän vuoksi on esityksen liitteenä olevaan luonnokseen asetukseksi lapseksiottamisesta otettu säännös, jonka nojalla kunnan sosiaalihuollon toimielin tai ottolapsitoimisto voi

näissäkin tapauksissa, joissa kansainvälistä lapseksiottamispalvelua ei anneta Suomessa, vieraan valtion toimivaltaisen toimielimen kirjallisesta pyynnöstä antaa sen edellyttämät, saatavilla olevat tiedot lapseksiottajasta, jolla on Suomen kansalaisuus (asetusluonnoksen 7 §).

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kansainvälinen lapseksiottamispalvelu voi myös välittää alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka tarvitsee ottovanhemmat, lapseksiottajan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, jos tällainen lapseksiottaminen on lapsen edun mukainen. Vaikka Suomessa asuvia lapsia ei nykyisin käytännössä sijoiteta ottolapsiksi ulkomailla asuville lapseksiottajille, säännös on silti tarpeellinen. Haagin sopimuksen yhteistyöjärjestelmää koskevat määräykset edellyttävät näet, että Suomi noudattaa niitä myös silloin, kun lapsi, jolla on asuinpaikka Suomessa, jossakin yksittäistapauksessa, esimerkiksi sukulaisadoption johdosta, tulisi sijoitettavaksi ottolapseksi lapseksiottajalle, jolla on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa. Myös näissä tapauksissa suomalainen palvelunantaja voi olla yhteistyössä vain lapseksiottamisasioiden lautakunnan hyväksymän ulkomaisen palvelunantajan kanssa (21 §).

20 §. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että lapseksiottamisasioiden lautakunta toimii Haagin sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena. Lapseksiottamisasioiden lautakunta sopii Haagin sopimuksessa tarkoitetuksi keskusviranomaiseksi, koska se on 20 §:n nojalla Suomessa erityinen asiantuntijaviranomainen kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa ja hoitaa jo nykyisen lainsäädännön nojalla eräitä keskusviranomaiselle Haagin sopimuksen mukaan kuuluvia tehtäviä.

Pykälän nykyisen 2 momentin viimeisen virkkeen säännös ehdotetaan sisällytettäväksi uuteen 3 momenttiin. Lapseksiottamisasioiden lautakunnan tehtävistä säädettäisiin sen mukaan tarkemmin asetuksella. Esityksen liitteenä on luonnos asetukseksi, jolla muutettaisiin Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annettua asetusta. Luonnoksen 1 § sisältää luettelon lautakunnan tehtävistä.

21 §. Pykälän 1 momentissa käytetty sana "sosiaalilautakunnat" ehdotetaan 10 §:n perusteluissa mainituista syistä korvattavaksi

ilmaisuulla "kuntien sosiaalihuollon toimieliimet".

Pykälän 2 momentin mukaan palvelunantaja huolehtisi Haagin sopimuksen III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimieliimenä niistä Haagin sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka laissa tai asetuksessa tai sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä on sille uskottu. Tarkoituksena on, että tehtävät, jotka Haagin sopimuksen mukaan kuuluvat keskusviranomaiselle tai valtuutetulle toimieliimelle, tulisivat pääosin jaettaviksi palvelunantajan ja lapseksiottamisasioiden lautakunnan kesken.

Pykälän nykyisen 2 momentin säännökset otettaisiin 3 momenttiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan lapseksiottamisasioiden lautakunta voi peruuttaa aikaisemman hyväksymisen, jos lautakunta havaitsee siihen olevan syytä. Nykyinen järjestelmä on ollut voimassa kymmenen vuotta, ja sen toimivuudesta on hyviä kokemuksia. Käytännössä puutteeksi on kuitenkin koettu se, että laissa ei ole säännöstä, jonka nojalla lapseksiottamisasioiden lautakunta aiheellisesta syystä voisi peruuttaa aikaisemman hyväksymisen. Tällainen syy voi esimerkiksi olla se, että ulkomaisen palvelunantajan toiminta ei enää ole niin luotettavaa, että suomalaisen palvelunantajan ja ulkomaisen palvelunantajan yhteistyön jatkuminen olisi katsottava asainmukaiseksi.

Pykälän 4 momentin mukaan palvelunantajan tehtävistä säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Esityksen liitteenä olevassa luonnoksessa asetukseksi lapseksiottamisesta on säännökset palvelunantajan tehtävistä (asetusluonnoksen 10 §).

22 §. Pykälä, jossa nykyisin on yksityiskohtainen luettelo palvelunantajan tehtävistä, ehdotetaan kumottavaksi. Ehdotetun 21 §:n 4 momentin mukaan palvelunantajan tehtävistä säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Tällöin sekä palvelunantajan että lapseksiottamisasioiden lautakunnan tehtävistä säädettäisiin asetuksen tasolla. Kun säännökset palvelunantajan tehtävistä sisältyvät asetukseen, tehtäviä voidaan tarvittaessa joustavasti tarkistaa muuttamalla asetusta.

24 §. Pykälässä säädetään lapseksiottajan velvollisuudesta pyytää kansainvälistä lapseksiottamispalvelua Suomessa. Nykyisen lain mukaan palvelua on pyydettävä silloin, kun lapseksiottaja aikoo ottaa ulkomailla olevan alle 18-vuotiaan lapsen ottolapseksi. Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi siten,

että se koskee tapauksia, joissa lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja lapseksi otettavalla puolestaan vieraassa valtiossa.

Pykälä vastaa Haagin sopimuksen 14 artiklan määräystä. Sen mukaan lapseksiottajan, jolla on asuinpaikka sopimusvaltiossa ja joka haluaa ottaa ottolapseksi lapsen, jolla on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa, on esitettävä asiasta pyyntö sen valtion keskusviranomaiselle, jossa hänellä on asuinpaikka. Sopimuksen 22 artiklan 1 kappaleen mukaan pyyntö voidaan esittää myös valtuutetulle toimielimelle, jos se asianomaisen valtion lainsäädännön mukaan on sallittua. Lain 21 §:n 2 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaan Haagin sopimuksessa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä on Suomessa palvelunantaja.

25 §. Voimassa olevan 25 §:n 1 momentin mukaan lapseksiottajan, jolla on kotipaikka Suomessa, on ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, haettava lapseksiottamiseen lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa, jos lapseksi otettava on alle 18-vuotias eikä tällä ole kotipaikkaa Suomessa. Esityksessä ehdotetaan, että mainittu säännös sisällytettäisiin 25 §:n 1 kohtaan ja että kansainvälisyysisoikeudellista liittymää osoittava sana "kotipaikka" korvattaisiin sanalla "asuinpaikka". Ehdotettu muutos johtuu Haagin sopimuksesta, jossa kansainvälinen lapseksiottaminen on määriteltä asuinpaikkaliittymän avulla. Asiaa on laajemmin käsitelty yleisperusteluissa.

Haagin sopimuksen 5 artiklan määräysten mukaan lapsen vastaanottavan valtion toimivaltaisten viranomaisten on todettava, että lapseksiottajat ovat kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi ja että heille on annettu tarvittava neuvonta. Esityksen liitteenä olevassa luonnoksessa asetukseksi Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annetun asetuksen muuttamisesta on säännökset siitä, että lautakunnan päätökseen, jolla lupa on myönnetty, olisi merkittävä edellä mainitut tiedot (asetusluonnoksen 1 a §). Näin ollen lupamenettely täyttäisi Haagin sopimuksen määräykset.

Voimassa olevan 25 §:n 2 momentin mukaan lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa, jos alle 18-vuotiaalla lapseksi otettavalla on kotipaikka Suomessa ja tarkoitus on, että lapseksiottaminen vahvistetaan ulkomailla. Esityksessä ehdotetaan, että vastaava säännös otettaisiin 25 §:ään sen 2 kohdaksi. Kotipaikkaliittymä

korvattaisiin kuitenkin asuinpaikkaliittymällä. Lisäksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös ulkomailla asuvan lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa lapseksiottamiseen silloin kun tarkoitus on, että lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa. Siten kaikki ne tapaukset, joissa Suomessa asuva lapsi tulisi ottolapseksi ulkomailla asuvalle lapseksiottajalle, olisivat lapseksiottamisasioiden lautakunnan valvonnassa.

26 §. Voimassa olevassa 26 §:ssä säädetään, että jos lapseksi otettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista, lain 24 ja 25 §:n säännöksiä ei sovelleta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Näin ollen 24 ja 25 §:n säännökset tulisivat sovellettaviksi myös lapseksiottajiin ja lapseksi otettavaan, joilla on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisuus, jos lapseksiottajilla on asuinpaikkapaikka jossakin mainituista valtioista.

Muutettavaksi ehdotetussa 24 §:ssä säädettäisiin lapseksiottajan velvollisuudesta pyytää kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta. Siten myös Suomessa asuvan lapseksiottajan, jolla on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisuus ja joka aikoo ottaa ottolapseksi Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa olevan alle 18-vuotiaan Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisen, olisi pyydettävä kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta.

Muutettavaksi ehdotetussa 25 §:ssä säädettäisiin velvollisuudesta hakea lupa lapseksiottamiseen. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, jos lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja alle 18-vuotiaalla lapseksi otettavalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa. Siten myös Suomessa asuvan lapseksiottajan, jolla on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisuus ja joka aikoo ottaa ottolapseksi Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa olevan alle 18-vuotiaan Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisen, olisi haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa lapseksiottamiseen. Jos lapseksiottajalla on kotipaikka Suomessa, lapseksiottaminen on vahvistettava Suomessa (pohjoismaisen avioliit-

tokonvention 11 artikla). Muutettavaksi ehdotetun 29 §:n mukaan hakijan on, ennen kuin lapseksiottamisen vahvistamista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa tutkittavaksi, esitettävä tuomioistuimelle selvitys siitä, että lupa on myönnetty.

Ehdotetun 25 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioden lautakunnan lupa ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, jos lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla on asuinpaikka Suomessa. Näin ollen toisessa Pohjoismaassa asuvan lapseksiottajan, jos hän on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen ja aikoo ottaa ottolapseksi lapsen, joka on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen ja jolla on asuinpaikka Suomessa, olisi haettava lapseksiottamisasioden lautakunnan lupa lapseksiottamiseen. Esityksen liitteenä olevassa luonnoksessa asetukseksi lapseksiottamisesta on säännös, jonka mukaan kunnan sosiaalihuollon toimielin tai ottolapsitoimisto voi päättää lapsen sijoittamisesta lapseksiottajalle tai antaa pohjoismaisen avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitetun lausunnon vain, jos sille on esitetty lapseksiottamisasioden lautakunnan 27 §:n 2 momentin mukaisesti myönnetty lupa lapseksiottamiseen (asetusluonnoksen 9 §:n 1 momentti). Selostettujen säännösten suhdetta pohjoismaiseen avioliittokonvention on selvitetty yleisperusteluisia.

27 §. Pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan tehtäviksi teknisluonteisia muutoksia, jotta niissä olevat viittaukset lain muihin säännöksiin olisivat oikeat. Lisäksi ehdotetaan, että 2 momentissa käytetty sana "kotipaikkavaltion" muutetaan sanaksi "asuinpaikkavaltion". Ehdotettu muutos johtuu siitä, että kansainvälinen lapseksiottaminen on Haagin sopimuksessa määritelty asuinpaikkaliittymän avulla.

Jotta lapseksiottamisasioden lautakunta voisi myöntää luvan kansainväliseen lapseksiottamiseen silloin, kun lapsella on kotipaikka Suomessa, edellytetään nykyisen 2 momentin mukaan, että lautakunnalle on esitetty lapseksiottajan kotipaikkavaltion asianomaisen toimielimen antama lausunto lapseksiottajasta ja hänen olosuhteistaan. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä siihen edellytys, jonka mukaan lausuntoon on oheistettava selvitys siitä, että lapseksi-

taja on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi, että hänelle on annettu tarvittavaa neuvontaa ja että lapsella on oikeus päästä lapseksiottajan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi. Viimeksi mainittua seikkaa koskeva selvitys voi olla yleinen. Riittävää on, jos selvityksestä ilmenee, että lapseksiottettavan maahantulolle ei ole esteitä, taikka selvitys voi koskea tietyn lapsen oikeutta saapua maahan ja asua siellä. Lisäys antaa lapseksiottamisasioden lautakunnalle mahdollisuuden etukäteen varmistaa se, että lapsen vastaanottavan valtion toimivaltaiset toimielimet ovat myötävaikuttaneet lapseksiottamiseen Haagin sopimuksen 5 artiklan mukaisesti. Momenttia sovellettaisiin, kuten useimpia Haagin sopimuksen vuoksi muutettaviksi ehdotettuja säännöksiä, muihinkin kuin Haagin sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin kansainvälisiin lapseksiottamisiin.

Pykälän 4 momentin mukaan lapseksiottamisasioden lautakunnan myöntämä lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi. Käytännössä on katsottu, että jos lapsi on lupaamien merkityn määräajan kuluessa sijoitettu lapseksiottajan luokse, lapseksiottajan ei ole tarvinnut hakea määräajan pidennystä tai uutta lupaa, vaikka lupaamien merkitty määräaika olisikin kulunut umpeen ennen kuin ottolapsisuhde on vahvistettu lapsen ja lapseksiottajan välille. Epäkohtana on pidetty, että käytännön tueksi ei ole selvää säännöstä laissa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että säännös muutettaisiin vastaamaan nykyistä käytäntöä. Momentissa säädettäisiin, että luvan voimassaolo lakkaa, jos lasta ei ole luvassa asetetussa määräajassa sijoitettu hoidettavaksi lapseksiottajan luokse. Luvan voimassaolo lakkaisi myös, jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois lapseksiottajan luota.

Pykälän 4 momentin mukaan lapseksiottamisasioden lautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella saatuaan palvelunantajan lausunnon asiasta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että lautakunta voisi hakemuksesta kerrallaan pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella saatuaan palvelunantajan ja kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston lausunnon asiasta. Muutos merkitsee sitä, että lapseksiottamisasioden lautakunta voisi pidentää luvan voimassaoloaikaa useamman kuin yhden kerran. Tätä on pidettävä perusteltuna, koska vuosittain esiintyy joita-

kin tapauksia, joissa sijoittaminen on erilaisista käytännön syistä viivästynyt siten, että sitä ei ole voitu suorittaa luvassa mainitun, jo kerran pidennetyn määräajan kuluessa. Näissä tapauksissa on perusteltua, että luvan voimassaoloaika voidaan joustavasti jatkaa määräämällä luvalle uusi voimassaoloaika.

Lisäksi 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lapseksiottamisasioiden lautakunnan on ennen jokaista luvan voimassaolon pidennystä koskevaa asiaa saatava asiasta palvelunantajan lausunnon lisäksi kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston lausunto. Lausuntojen avulla lautakunta voi varmistautua siitä, että lapseksiottajan olosuhteissa ei ole tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka eivät puoltaisi luvan voimassaolon pidentämistä.

28 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sana "kotipaikkansa" korvataan sanalla "kotikuntansa". Muutos perustuu siihen, että väestötietolaissa (507/93) aiemmin olleet kotipaikan määräytymistä koskeneet säännökset on kumottu. Niiden asemesta sovelletaan nykyisin kotikuntalain (201/94) säännöksiä kotikunnan määräytymisestä. Asiaa koskevat säännökset ovat kotikuntalain 2 luvussa. Lisäksi ehdotetaan 10 §:n perusteluissa mainituista syistä, että sosiaalilautakunnan asemesta käytetään ilmaisua "kunnan sosiaalihuollon toimielin".

29 §. Pykälän 3 momentin mukaan hakijan on, ennen kuin tuomioistuin ottaa lapseksiottamista koskevan asian tutkittavaksi, selvitettävä, että ottolapsineuvontaa on annettu siten kuin lapseksiottamisesta annetun lain 16—18 ja 28 §:ssä säädetään. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että se koskee sellaista hakijaa, jolla on asuinpaikka Suomessa. Jos hakijan asuinpaikka on ulkomailla ja lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa, hakija tarvitsee 25 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan lapseksiottamisasioiden lautakunnan luvan lapseksiottamiseen. Luvan saamisen edellytyksenä on tällöin, että hakija on asuinpaikkavaltiossaan saanut ottolapsineuvontaa (27 §). Selvityksen esittäminen uudelleen tuomioistuimessa ei tämän vuoksi ole tarpeellista.

Lisäksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan, jos kyseessä on lain 25 §:ssä tarkoitettu lapseksiottaminen, hakijan on selvitettävä, että lupa lapseksiottamiseen on myönnetty. Ehdotus vastaa nykyistä käytäntöä. Tuomioistuin ei ole vahvistanut lapseksiottamista, ellei sille

ole esitetty lain 25 §:ssä tarkoitettua lupaa.

34 §. Pykälä sisältää säännökset siitä, millä edellytyksillä suomalainen tuomioistuin on katsottava toimivaltaiseksi lapseksiottamisen vahvistamista koskevassa asiassa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotipaikkaliittymä korvataan asuinpaikkaliittymällä. Lapseksiottamista koskeva asia voitaisiin siten pääsäännön mukaan tutkia Suomessa, jos lapseksiottajilla on täällä asuinpaikka.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että suomalainen tuomioistuin olisi ilman lisäedellytyksiä toimivaltainen myös sillä perusteella, että lapsella on asuinpaikka Suomessa. Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta voi perustua lapsen kotipaikkaan ainoastaan, jos lapseksiottajien kotipaikkavaltion viranomaiset eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai jos hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste. Nämä lisäedellytykset ovat tarpeettoman ankarat. Vaikka hakemuksen tutkimiselle Suomessa ei olisi painavia syitä, lapseksiottamisen vahvistaminen Suomessa saattaa olla hyödyllinen ja tarkoituksenmukainen menettelytapa. Näin menetellen voidaan varmistaa se, että lapsella on ottolapsen asema jo silloin, kun hän lähtee Suomesta. Tällöin ei ole sitä vaaraa, että lapsen asema lapseksiottajaan nähden jää lopulta järjestämättä. Lapseksiottamisen vahvistaminen lapsen alkupe-rävaltiossa on myös kansainvälisesti yleinen käytäntö.

Lapseksiottamisen vahvistaminen Suomessa on tarkoituksenmukaista yleensä vain sillä edellytyksellä, että lapseksiottaminen tunnustetaan lapseksiottajan asuinpaikkavaltiossa, jossa lapsi tulee asumaan. Tätä seikkaa ei kuitenkaan ole aihetta asettaa kansainvälisen toimivallan edellytykseksi, sillä se on jo otettu huomioon voimassa olevan lain 35 §:n 3 momentissa. Sen mukaan lapseksiottamista ei tule vahvistaa, jos on ilmeistä, että alle 18-vuotias lapseksiottettava siirtyy asumaan vieraaseen valtioon, jossa Suomessa vahvistettu lapseksiottaminen ei ole pätevä, ja että lapselle aiheutuu pätemättömyydestä olennaista haittaa.

Pykälän 2 momentin mukaan lapseksiottaminen voitaisiin lisäksi tutkia Suomessa, jos lapseksiottettava tai jompikumpi lapseksiottajista on Suomen kansalainen ja sen valtion viranomaiset, jossa lapseksiottajilla tai lapseksiottettavalla on asuin- tai kotipaikka, ei-

vät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste. Säännös vastaa voimassa olevaa lakia sillä poikkeuksella, että ehdotuksen mukaan olisi toimivaltakysymystä harkittaessa otettava huomioon myös se, ovatko lapseksiottajan asuinpaikkavaltion tuomioistuimet asiassa toimivaltaisia. Tämän lisäksi olisi otettava huomioon se, voitaisiinko asia tutkia lapseksi otettavan asuin- tai kotipaikkavaltiossa. Jos asia saadaan näissä valtioissa tutkituksi, ei ole tarkoituksenmukaista, että se voitaisiin tutkia Suomessa pelkästään sillä perusteella, että joku asiaan osallisista on Suomen kansalainen.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ainoastaan siten, että "Helsingin raastuvanoikeus" muutetaan vastaamaan tuomioistuimen nykyistä nimeä "Helsingin kärjäoikeus".

38 §. Pykälä sisältää säännökset siitä, milä edellytyksillä ulkomailla vahvistettu lapseksiottaminen katsotaan ilman eri toimenpidettä päteväksi eli tunnustetaan Suomessa. Tunnustamisen edellytyksiä ehdotetaan laennettaviksi siten, että nykyisin päteviksi katsottavien lapseksiottamisten lisäksi pätevänä pidettäisiin myös sellaista lapseksiottamista, joka on tapahtunut lapseksiottajien asuinpaikkavaltiossa, sekä sellaista muualla tapahtunutta lapseksiottamista, joka katsotaan mainitussa valtiossa päteväksi. Tunnustamisen laajentaminen mainittuihin tapauksiin on perusteltua muun muassa Haagin sopimus huomioon ottaen. Sopimuksessa ei ole tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa koskevia määräyksiä, mutta sopimuksen taustalla on kuitenkin ajatus, että lapseksiottaminen vahvistetaan lapseksiottajien asuinpaikkavaltiossa tai, jos vahvistaminen tapahtuu lapsen alkuperävaltiossa, että se tunnustetaan päteväksi lapseksiottajien asuinpaikkavaltiossa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluontoinen tarkistus siten, että sen toisen virkkeen asiallinen sisältö otetaan momentin ensimmäiseen virkkeeseen.

Pykälän 3 momentin mukaan Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaisesti varmennettu lapseksiottaminen olisi ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa. Säännös täyttää Haagin sopimuksen 23 artiklan 1 kappaleeseen sisältyvän velvoitteen, jonka mukaan sopimusvaltion on tunnustettava päteväksi toisessa sopimusval-

tiossa vahvistettu ja siellä sopimuksen mukaiseksi varmennettu lapseksiottaminen.

Pykälän nykyisen 3 momentin säännös otettaisiin 4 momenttiin, ja siihen lisättäisiin viittaus 3 momenttiin.

41 §. Pykälään ehdotetaan ainoastaan otettavaksi kotipaikkaliittymää täydentäväksi liittymäksi asuinpaikka. Koska asuinpaikkaliittymä tulisi 38 §:n mukaan olemaan kotipaikkaliittymän veroinen harkittaessa, onko lapseksiottaminen ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, on tarpeen että Helsingin hovioikeus voi ottaa myös asuinpaikkaliittymän huomioon harkitessaan, onko sen valtion viranomaisilla, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu, ollut riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.

41 a §. Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin hovioikeus voisi siinäkin tapauksessa, että lapseksiottaminen olisi 38 §:n 1 momentin nojalla katsottava ilman eri toimenpidettä päteväksi Suomessa, kuitenkin hakemuksesta vahvistaa, että lapseksiottaminen tunnustetaan Suomessa. Vaikka vahvistaminen ei näissä tapauksissa ole tarpeen, jotta lasta voitaisiin pitää lapseksiottajan lapsena, mahdollisuuden tarjoaminen vahvistamiseen on kuitenkin perusteltua, koska tällä tavoin voidaan saada oikeusvoimainen ratkaisu ja siten varmuus siitä, miten lapseksiottamiseen on Suomen lainsäädännön kannalta suhtauduttava. Mahdollisuuden hyväksikäyttäminen saattaa olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun lapseksiottajilla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut tosiasiallisia liittymiä useampaan valtioon, jolloin saattaa olla tulkinvaraa, oliko lapseksiottajien koti- tai asuinpaikka lapseksiottamisen ajankohtana ollut siinä valtiossa, jossa lapseksiottaminen vahvistettiin. Vahvistaminen turvaa tällöin sen, että asiasta ei enää myöhemmin voi syntyä riitaa esimerkiksi perintöasian yhteydessä. Vahvistus voidaan hakea heti sen jälkeen kun ottolapsisuhte on vahvistettu ulkomailla taikka myöhemmin kun siihen katsotaan olevan tarvetta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan vastavasti sisällytettäväksi säännös siitä, että Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että ottolapsisuhteen purkaminen, joka 39 §:n 1 momentin nojalla voidaan katsoa päteväksi Suomessa ilman eri toimenpidettä, tunnustetaan Suomessa.

42 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus 41 a ja 42 b §:ään. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, joka

johtuu siitä, että 38 §:n 3 momentissa oleva säännös ehdotetaan otettavaksi 38 §:n 4 momenttiin.

42 a §. Pykälä koskee Haagin sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa vahvistettua ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettua lapseksiottamista. Lakiin lisättäväksi ehdotetun 42 a §:n mukaan tällainen lapseksiottaminen saisi kaikissa tapauksissa vähintään ne oikeusvaikutukset, jotka Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa määrätään.

Haagin sopimuksen 26 artiklan mukaan lapseksiottamisen tunnustaminen päteväksi merkitsee, että tunnustetaan: ensinnäkin lapsen ja hänen ottovanhempiensa välinen lapsen ja vanhemman suhde, toiseksi ottovanhemmille kuuluva vanhempien vastuu lapsesta sekä kolmanneksi lapsen ja hänen äitinsä ja isänsä välisen lapsen ja vanhemman oikeudellisen suhteen lakkaaminen, jos lapseksiottamisella on tämä vaikutus siinä sopimusvaltiossa, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu. Suomen lainsäädännössä ei nykyisin ole säännöksiä siitä, minkä valtion lakia tunnustamisen oikeusvaikutuksiin sovelletaan. Lapseksiottamisesta annettua lakia säädettäessä asiaa koskevaa sääntelyä ei katsottu tarpeelliseksi, vaan pidettiin parempana, että kuhunkin lasta koskevaan erityiskysymykseen, kuten huoltoon, holhoukseen ja perimyksen sovellettavan lain mukaan määräytyy samalla, mikä merkitys lapseksiottamiselle on kussakin kysymyksessä annettava. Ratkaisu merkitsee sitä, että mikäli lasta koskevaan kysymykseen on sovellettava vieraan valtion lakia, vieraan valtion lain mukaan määräytyvät myös lapseksiottamisen tunnustamisen oikeusvaikutukset tuossa kysymyksessä.

Koska lapseksiottamisen vaikutuksiin saatetaan joutua soveltamaan vieraan valtion lakia, nykyinen lainsäädäntö ei välttämättä turvaa sitä, että Haagin sopimuksen mukaisesti varmennettu lapseksiottaminen saa kaikissa tapauksissa sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa edellytetyt vaikutukset. Ehdotettu lisäys on näistä syistä tarpeellinen. Lisäys merkitsee sitä, että jos lapseksiottamisen vaikutuksiin sovellettava vieraan valtion laki johtaisi siihen, että Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleen vaatimukset eivät täyty, vieraan valtion laki on tältä osin sivuutettava ja sen asemesta sovellettava Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappale.

Säännöksen soveltaminen käytännössä tu-

lee hyvin harvoin kysymykseen. Silloin, kun ottolapsi ja hänen vanhempansa asuvat Suomessa, Suomen laki tulee tavallisesti sovellettavaksi lapsen asemaa koskeviin kysymyksiin. Suomen lain mukaan ottolasta on pidettävä ottovanhempien eikä aikaisempien vanhempien lapsena sovellettaessa, mitä sukulaisuuden ja lankouden oikeudellisesta vaikutuksesta on voimassa, jollei erikseen muuta säädetä tai ottolapsisuhteen luonteesta muuta johdu. Lapseksiottamisen tunnustamisen oikeusvaikutukset ovat siten Suomen oikeusjärjestyksen mukaan tavallisesti huomattavasti voimakkaammat kuin Haagin sopimuksen edellä mainitussa artiklassa edellytetään.

42 b §. Lakiin lisättäväksi ehdotettu pykälä mahdollistaa sen, että Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa niin sanottuna heikkona adoptiona vahvistettu lapseksiottaminen voidaan Suomessa muuttaa niin sanotuksi vahvaksi adoptioksi eli lapseksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja aikaisempien vanhempien välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen. Heikko adoptio voidaan muuttaa vahvaksi adoptioksi, jos lapseksiottamiseen tarvittavat suostumukset on annettu tai jos ne myöhemmin annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen.

Ehdotettu säännös perustuu Haagin sopimuksen 27 artiklaan, jota on laajahkosti tarkasteltu yleisperustelujen jaksossa 3.4. Kuten yleisperusteluissa esitetään, lapseksiottamisen muuttaminen ei ole tarpeen, jotta lapsi voidaan Suomen lain mukaan lapseksiottamisen jälkeen katsoa lapseksiottajien eikä aikaisempien vanhempiensa lapseksi. Koska lapseksiottamisen muuttaminen saattaa kuitenkin yleisperusteluissa esitetyn tavoin parantaa lapsen asemaa, on perusteltua, että sopimuksen 27 artiklassa tarkoitettu lapseksiottamisen muuttaminen voidaan Suomessa toteuttaa.

Lapseksiottamista muutettaessa ei tutkita lapseksiottamisen edellytyksiä, vaan ainoastaan se, että lapseksiottaminen on tapahtunut Haagin sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa, että se on siellä varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi, että sen vaikutuksena ei ole ollut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen sekä että lapseksiottamiseen lapsen asuinpaikkavaltiossa tarvittavat suostumukset on annettu sellaiseen lapseksiottamiseen, jonka vaikutuksena on lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen. Tämän

vuoksi lapseksiottamisen muuttaminen voidaan parhaiten uskoa Helsingin hovioikeudelle, joka tutkii myös lapseksiottamisen tunnustamista koskevat asiat. Lapseksiottamisen muuttaminen vahvistettaisiin ottovanhempien tai lapsen hakemuksesta.

43 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi viittaus 38 §:n 3 momenttiin. Lisäys merkitsee, että myös Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu lapseksiottaminen voidaan jättää tunnustamatta, jos lapseksiottamisen tunnustaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Ehdotettu lisäys perustuu Haagin sopimuksen 24 artiklaan, jonka mukaan sopimusvaltio voi jättää tunnustamatta lapseksiottamisen päteväksi, jos lapseksiottaminen, lapsen etu huomioon ottaen, selvästi on kyseisen valtion oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen. Lisäksi pykälään otettaisiin viittaus lakiin lisättäväksi ehdotettuun 41 a §:ään.

47 a §. Lakiin lisättäväksi ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien, joka on vahvistanut ottolapsisuhteen lapseksiottettavan ja lapseksiottajan välille, voi hakemuksesta varmentaa, että lapseksiottaminen on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti. Säännöksen merkitys on siinä, että Haagin sopimuksen 23 artiklan 1 kappaleessa veloitetaan muut sopimusvaltiot tunnustamaan päteväksi Suomessa vahvistettu lapseksiottaminen, joka Suomessa on varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi.

Varmentamistehtävä ehdotetaan annettavaksi tuomioistuimelle, joka vahvistaa lapseksiottamisen. Lapseksiottajat voivat jo lapseksiottamisen vahvistamista koskevassa hakemuksessa pyytää tuomioistuinta suorittamaan varmentamisen. Jos ottolapsisuhteeseen jää varmentamatta silloin kun se vahvistetaan, ottolapsisuhteen vahvistanut tuomioistuin voi myöhemmin eri hakemuksesta varmentaa sen Haagin sopimuksen mukaiseksi.

Esityksen liitteinä olevassa luonnoksessa asetukseksi lapseksiottamisesta on säännös, jonka mukaan varmennukseen on merkittävät tiedot ottovanhemmista ja ottolapsesta sekä siitä, milloin lapseksiottamisen menettelyn jatkamista koskevat hyväksymiset on annettu ja mitkä toimet ne ovat antaneet (asetusluonnoksen 17 §:n 1 momentti). Asetusluonnoksen 22 §:n mukaan oikeusministeriö vahvistaa kaavan varmennusasiakirjaa varten.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimien voi pyytää 1 momentissa tarkoitettussa asiassa lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon. Alan asiantuntijaviranomaisena lautakunta voi helpottaa tuomioistuimen harkintaa antamalla perustellun lausunnon siitä, onko lapseksiottaminen tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

49 a §. Nykyisen käytännön mukaan ottolapsineuvonnan ja kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yhteydessä syntyneet asiakirjat säilytetään toistaiseksi taikka pysyvästi. Interpedia rf noudattaa omaa arkistokäytäntöään. Pelastakaa Lapset ry noudattaa arkistolain (184/81) nojalla vuonna 1981 vahvistettua asiakirjojen säilytystä koskevaa valtioneuvoston päätöstä. Kuntien sosiaalihuollon toimielimet noudattavat arkistolakia, esimerkiksi Helsingin kaupungin sosiaalilautakunta noudattaa arkistolakia ja viraston omaa arkistosääntöä.

Ottaen huomioon asiakirjojen merkitys erityisesti ottolapsille, on katsottava tarkoituksenmukaiseksi, että asiakirjojen säilyttämismääräyksiä säädetään laissa. Lakiin lisättäväksi ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kunnan sosiaalihuollon toimielimen, ottolapsitoimiston ja palveluntarjoajan on säilytettävä ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut lasta, tämän vanhempija ja lapseksiottajia koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta. Ehdotettu säilytysaika on vähimmäisaika eikä siten aseta estettä asiakirjojen säilyttämiselle pitempään.

Pykälään ehdotettu säilyttämismääräys on Haagin sopimuksen 30 artiklan 1 kappaleen määräysten mukainen. Mainitun kappaleen mukaan sopimusvaltioiden toimivaltaisten viranomaisien on huolehdittava siitä, että niiden hallussa olevat, lapsen syntyperää koskevat tiedot, erityisesti lapsen vanhempien henkilöllisyyttä koskevat tiedot, sekä lapsen ja hänen perheensä terveydentilaa ja terveydellistä taustaa koskevat tiedot säilytetään. Haagin sopimuksessa ei ole määräyksiä siitä, miten pitkään tiedot on säilytettävä. Kun otetaan huomioon se, että säilyttämismääräyksen päätarkoituksena on tehdä lapselle ja hänen jälkeläisilleen mahdolliseksi oman alkuperän selvittäminen, voidaan 100 vuoden säilytysaika kuitenkin pitää riittävänä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset 1 momentissa tarkoit-

tujen asiakirjojen siirtämisestä eräissä tapauksissa. Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan palvelunantaja voisi siirtää asiakirjat sen kunnan sosiaalihuollon toimielimelle tai ottolapsitoimistolle, joka on antanut asiassa ottolapsineuvontaa. Tällöin tietyn lapseksiottamistapauksen kaikki asiakirjat olisivat ottolapsineuvonnan antajan arkistossa. Asiakirjojen siirto edellyttäisi kuitenkin aina ottolapsineuvonnan antajan suostumusta. Pykälän toinen virke koskee sitä tilannetta, että ottolapsitoimisto tai palvelunantaja lopettaisi toimintansa. Säännöksen mukaan ottolapsitoimiston tai palvelunantajan olisi siirrettävä 1 momentissa tarkoitetut asiakirjat säilytettäväksi sille kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, jolle sosiaali- ja terveysministeriö antaisi tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat. Tällöin 1 momentissa tarkoitetut tietyn ottolapsitoimiston tai palvelunantajan kaikki asiakirjat tulisivat yhtenä kokonaisuutena siirrettäväksi sosiaali- ja terveysministeriön määräämälle kunnan sosiaalihuollon toimielimelle.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ottolapsella ja hänen huoltajallaan sekä ottolapsen jälkeläisillä on oikeus tarpeellisella tavalla ohjattuina saada tietoa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista asiakirjoista. Tiedon antamisesta voidaan kieltäytyä, jos siitä voi aiheutua vaaraa ottolapsen terveydelle tai kehitykselle taikka jos tiedon antaminen olisi muutoin vastoin ottolapsen etua tai vastoin muuta yksityistä etua. Ehdotus liittyy Haagin sopimuksen 30 artiklan 2 kappaleeseen, jossa määrätään toimivaltaisten viranomaisten velvollisuudesta varmistaa, että lapsella tai hänen edustajallaan on mahdollisuus tarpeellisella tavalla ohjattuna tutustua artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuihin tietoihin siltä osin kuin se on kyseisen valtion lainsäädännön mukaan sallittua.

Momentissa turvattaisiin sekä ottolapselle että hänen huoltajalleen oikeus yhdessä tai erikseen saada tietoa ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yhteydessä syntyneistä asiakirjoista. Asiakirjoissa voi kuitenkin olla hyvin arkaluontoisia tietoja sekä ottolapsesta että muista henkilöistä. Tämän vuoksi momenttiin on sisällytetty tiettyjä edellytyksiä, joiden nojalla tietojen antamisesta voidaan kieltäytyä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö esimerkiksi ottolapsi myöhemmässä vaiheessa toisenlaisissa olosuhteissa voisi saada näitä tietoja. Viime kädessä ratkaisun tekeminen siitä,

millä osin ja millä tavoin tietoja annetaan, jäisi kuitenkin kuntien sosiaalihuollon toimielimien, ottolapsitoimistojen ja palvelunantajien työntekijöille. Säännökset vastavat nykyistä käytäntöä.

Pykälän 3 momenttiin sisältyvä ehdotus täydentää sosiaalihuoltolain (710/82) 40 §:n ja lastensuojelulain (683/83) 26 §:n säännöksiä henkilön oikeudesta saada tietää, mitä hänestä on merkitty asiakirjoihin. Ehdotus täydentää myös yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) ja henkilörekisterilain (471/87) yleisiä säännöksiä henkilön oikeudesta saada tarkastaa itseään koskevat tiedot asiakirjoissa tai rekistereissä.

49 b §. Lakiin lisättäväksi ehdotetussa pykälässä säädettäisiin vaitiolovelvollisuudesta. Pykälän mukaan lapseksiottamisesta annetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta sekä tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä sosiaalihuollon asiakirjojen salassapidosta ja sosiaalihuollon tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta säädetään. Sosiaalihuoltolain 57 §:n mukaan kunnan ja valtion palveluksessa olevat, kunnan luottamushenkilöt ja henkilöt, jotka muutoin osallistuvat järjestettyyn sosiaalihuollon toimintaan, eivät saa ilmaista henkilön yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtäviensä perusteella ovat saaneet tietää.

50 §. Edellä 10 §:n perusteluissa mainittuista syistä 50 §:n 2 momentissa käytetty sana "sosiaalilautakunnalle" ehdotetaan korvattavaksi ilmaisulla "kunnan sosiaalihuollon toimielimelle".

Uudessa kuntalaissa (365/95), joka tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1995, vuoden 1976 kuntalaissa olleet kuntainliittoa koskevat säännökset on korvattu kuntayhtymää koskevilla säännöksillä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lapseksiottamisesta annetun lain 50 §:n 1 ja 2 momentissa käytetyn kuntainliiton ja muun kuntayhtymän asemesta käytetään ilmaisua "kuntayhtymä tai muut kuntien yhteenliittymät".

Voimaantulo. Lapseksiottamisesta annetun lain voimassa olevan 26 §:n mukaan lain 24 ja 25 §:n säännöksiä ei sovelleta, jos lapseksiottettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista. Lain 24 § koskee velvollisuutta pyytää kansainvälistä lapseksiottamispalvelua ja lain 25 § velvollisuutta ha-

kea lupa lapseksiottamiseen. Esityksessä ehdotetaan, että 26 § kumottaisiin, jolloin lain 24 ja 25 §:n säännökset tulisivat sovellettaviksi myös edellä mainituissa tapauksissa. Jotta lain voimaan tulo ei aiheuttaisi hankalia tilanteita tapauksissa, joissa lapseksiottamiseen tähtäävä menettely on aloitettu nykyisten säännösten pohjalta, voimaantulosäännöksen 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lain 24 ja 25 §:ää ei sovelleta, jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajan luokse ennen lain voimaantuloa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lapseksiottamisesta annettuun lakiin ehdotetut muutokset edellyttävät lukuisia muutoksia myös lapseksiottamisesta annettuun asetukseen. Tarkoituksena onkin antaa kokonaan uusi asetus lapseksiottamisesta. Esityksen liitteenä on luonnos asetukseksi lapseksiottamisesta.

Lapseksiottamisesta annettuun lakiin ehdotetut muutokset edellyttävät eräitä muutoksia myös Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annettuun asetukseen. Luonnos asetukseksi, jolla muutettaisiin lautakunnasta annettua asetusta, on esityksen liitteenä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samana ajankohtana, jolloin Haagin sopimus Suomen ratifioitua tai hyväksyttyä sen tulee Suomeen nähden voimaan. Sen vuoksi lain voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi asetuksella.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lapseksiottamisesta 8 päivänä helmikuuta 1985 annetun lain (153/85) 22 ja 26 §, näistä 22 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla (1101/92),

muutetaan 10 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti, 19 §, 20 §:n 2 momentti, 21, 24 ja 25 §, 27 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 28 §, 29 §:n 3 momentti, 34 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 38 §, 41 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 17 §:n 2 momentti, 28 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti mainituissa 27 päivänä marraskuuta 1992 annetussa laissa ja 21 § osittain muutettuna mainitulla lailla, sekä

lisätään 20 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla, uusi 3 momentti, lakiin uusi 41 a, 42 a ja 42 b §, 7 lukuun uusi 47 a § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 49 a ja 49 b § seuraavasti:

10 §

Vanhempien suostumus lapseksiottamiseen on annettava sosiaalihuoltolain 6 §:ssä (736/92) tarkoitetulle kunnan määräämälle toimielimelle (*kunnan sosiaalihuollon toimielin*) tai 3 luvussa tarkoitetulle ottopäätöstoimistölle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1164/87) 6 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai 36 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla. Tar-

kemmat säännökset suostumuksen vastaanottamisesta annetaan asetuksella.

14 §

Jos lapsen aikaisempi vanhempi ennen lapseksiottamista on sopimuksella sitoutunut tai tuomiostuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, hän vapautuu lapseksiottamisen jälkeen erääntyvien

elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, vanhempi vapautuu suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen lapseksiottamista.

17 §

Ottolapsineuvontaa antavat kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä ottolapsitoimistot, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan harjoittaa ottolapsineuvontaa.

18 §

Ottolapsineuvontaa annettaessa on:

3) seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen ja, jos sijoitus epäonnistuu, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen edun suojaamiseksi; sekä

Ottolapsineuvontaa annettaessa ottolapsitoimiston on hankittava asianomaiselta kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto lapsen sekä lapseksiottajan olosuhteista.

19 §

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun tarkoituksena on:

1) välittää lapseksiottaja, jolla on asuinpaikka Suomessa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja joka tarvitsee ottovanhemmat;

2) avustaa lapseksiottamisen vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä; sekä

3) auttaa ja tukea lasta ja ottovanhempia, tarvittaessa myös sen jälkeen kun ottolapsisuhde on vahvistettu.

Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu voi myös välittää alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka tarvitsee ottovanhemmat, lapseksiottajan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, jos tällainen lapseksiottaminen on lapsen edun mukainen.

20 §

Erityisenä asiantuntijaviranomaisena on sosiaali- ja terveysministeriön alainen Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*). Se toimii myös Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen (*Haagin sopimus*) 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuna kes-

kusviranomaisena.

Lapseksiottamisasioiden lautakunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

21 §

Kansainvälistä lapseksiottamispalvelua antavat Suomessa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Palvelunantaja huolehtii Haagin sopimuksen III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla, asetuksella tai sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä on sille uskottu.

Palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ainostaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävässä työskentelevän viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt (*ulkomainen palvelunantaja*). Lautakunta voi peruuttaa hyväksymisen, jos siihen havaitaan olevan syytä.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

24 §

Jos joku, jolla on Suomessa asuinpaikka, aikoo ottaa ottolapseksi alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, hänen on pyydettävä kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta.

25 §

Lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, jos:

1) lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa; tai

2) lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla on asuinpaikka Suomessa.

27 §

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan lapseksiottamiseen 25 §:n 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa, jos 1—7 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa ja kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu siten kuin 19—24 §:ssä säädetään.

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi

myöntää luvan 25 §:n 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa, jos 1 — 11 §:ssä säädetty lapsensiirtämisen edellytykset ovat olemassa ja lautakunnalle on esitetty lapsensiirtäjän asuinpaikkavaltion toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antama lausunto lapsensiirtäjästä ja hänen olosuhteistaan sekä selvitys siitä, että hänet on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi, että hänelle on annettu tarvittavaa neuvontaa sekä että lapsella on lupa päästä lapsensiirtäjän asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

Lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi. Lautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella kerrallaan saatuaan palvelunantajan sekä kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston lausunnon asiasta. Luvan voimassaolo lakkaa, jos lasta ei ole luvassa asetetussa määräajassa sijoitettu lapsensiirtäjän luokse tai jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois lapsensiirtäjän luota.

28 §

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa ottolapseksi, tai henkilön, joka aikoo ottaa alaikäisen lapsen ottolapseksi, on pyydettävä ottolapsineuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai sosiaali- ja terveysministeriön luvan saaneelta ottolapsitoimistolta.

29 §

Ennen kuin alaikäisen lapsensiirtämistä koskeva asia otetaan tuomioistuimessa tutkitavaksi, hakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa, tulee esittää tuomioistuimelle selvitys siitä, että ottolapsineuvontaa on annettu siten kuin 16—18 ja 28 §:ssä säädetään. Jos kyseessä on 25 §:ssä tarkoitettu lapsensiirtäminen, hakijan on selvitettävä, että lupa on myönnetty.

34 §

Lapsensiirtämisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos lapsensiirtäjällä tai lapsensiirtettävällä on täällä asuinpaikka.

Lapsensiirtämisen vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos lapsensiirtettävä tai jompikumpi lapsensiirtäjästä on Suomen kansalainen ja sen valtion

viranomaiset, jossa lapsensiirtäjällä tai lapsensiirtettävällä on asuin- tai kotipaikka, eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste.

Jos edellä tarkoitetuissa tapauksissa ei ole 29 §:n 1 momentin mukaan laillista tuomioistuinta, lapsensiirtämisen vahvistamista koskeva asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

38 §

Jollei 2 momentista muuta johdu, vieraassa valtiossa tapahtunut lapsensiirtäminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos kummallakin lapsensiirtäjällä on lapsensiirtämisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka sanotussa valtiossa tai tämän valtion kansalaisuus taikka jos lapsensiirtäminen on pätevä siinä valtiossa, jossa lapsensiirtäjällä on lapsensiirtämisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapsensiirtäminen, johon on ollut haettava 25 §:ssä tarkoitettu lupa, on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaisesti varmennettu lapsensiirtäminen on 1 ja 2 momentin estämättä ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapsensiirtäminen, joka ei 1—3 momentin nojalla ole pätevä Suomessa, on täällä pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

41 §

Helsingin hovioikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa tapahtuneen lapsensiirtämisen päteväksi, jos jommallakummalla lapsensiirtäjällä tai lapsensiirtettävällä on lapsensiirtämisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapsensiirtäminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkitavaksi.

41 a §

Vaikka lapsensiirtäminen olisi 38 §:n 1 momentin nojalla katsottava päteväksi Suomessa, Helsingin hovioikeus voi hakemuk-

sesta vahvistaa, että lapseksiottaminen tunnustetaan Suomessa.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös ottolapsisuhteen purkamista, joka 39 §:n 1 momentin nojalla olisi katsottava päteväksi Suomessa.

42 §

Edellä 38 §:n 4 momentissa, 39 §:n 2 momentissa ja 41 a §:ssä sekä jäljempänä 42 b §:ssä tarkoitettua vahvistamista koskeva hakemus tehdään Helsingin hovioikeudelle.

42 a §

Jos lapseksiottaminen on varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi, lapseksiottamisella on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kapaleessa määrätään.

42 b §

Jos lapseksiottaminen on vahvistettu Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa ja siellä varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi ja lapseksiottaminen ei tuon valtion oikeusjärjestyksen mukaan ole johtanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin hovioikeus voi ottovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa lapseksiottamisen sellaiseksi lapseksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettua suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen.

43 §

Edellä 38 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettua lapseksiottamista sekä 39 §:n 1 momentissa tarkoitettua ottolapsisuhteen purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä hovioikeuden tule vahvistaa lapseksiottamista tai ottolapsisuhteen purkamista 41 §:n tai 41 a §:n nojalla päteväksi, jos tämä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

Varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi

47 a §

Tuomioistuim, joka on vahvistanut lapseksiottamisen, voi hakemuksesta varmentaa,

että lapseksiottaminen on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

Tuomioistuim voi pyytää 1 momentissa tarkoitettua asiassa lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon.

8 luku

Erinäisiä säännöksiä

49 a §

Kunnan sosiaalihuollon toimielimen, ottolapsitoimiston ja palvelunantajan on säilytettävä ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut ottolasta, hänen vanhempiaan ja ottovanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta.

Palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettua asiakirjat sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston säilytettäväksi, joka on antanut asiassa ottolapsineuvontaa, jos toimielin tai ottolapsitoimisto suostuu siihen. Jos ottolapsitoimisto tai palvelunantaja lopettaa tässä laissa tarkoitettua toimintansa, 1 momentissa tarkoitettua asiakirjat on siirrettävä sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen säilytettäväksi, jolle sosiaali- ja terveysministeriö antaa tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat.

Ottolapsella ja hänen huoltajallaan sekä ottolapsen jälkeläisillä on oikeus tarpeellisella tavalla ohjattuina saada tietoja 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista asiakirjoista. Tietojen antamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä, jos tietojen antamisesta voi aiheutua vaaraa ottolapsen terveydelle tai kehitykselle taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin vastoin ottolapsen etua tai muuta yksityistä etua.

49 b §

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta sekä tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä sosiaalihuollon asiakirjojen salassapidosta ja sosiaalihuollon tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta säädetään.

50 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi hake- muksesta myöntää luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi, hankittu-

aan asiasta ensin lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon, myöntää luvan kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antamiseen kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

—————

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajien luokse ennen tämän lain voimaantuloa, lain 24 ja 25 §:ää ei sovelleta, mikäli lapseksi otettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista.

Helsingissä 12 päivänä tammikuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Sauli Niinistö*

Laki

lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lapseksiottamisesta 8 päivänä helmikuuta 1985 annetun lain (153/85) 22 ja 26 §, näistä 22 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla (1101/92),

muutetaan 10 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti, 19 §, 20 §:n 2 momentti, 21, 24 ja 25 §, 27 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 28 §, 29 §:n 3 momentti, 34 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 38 §, 41 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 17 §:n 2 momentti, 28 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti mainituissa 27 päivänä marraskuuta 1992 annetussa laissa ja 21 § osittain muutettuna mainitulla lailla, sekä

lisätään 20 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla, uusi 3 momentti, lakiin uusi 41 a, 42 a ja 42 b §, 7 lukuun uusi 47 a § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 49 a ja 49 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

10 §

Vanhempien suostumus lapseksiottamiseen on annettava sosiaalilautakunnalle tai 3 luvussa tarkoitetulle ottolapsitoimistolle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1129/77) 16 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai 36 §:n 1 momentissa säädettyllä tavalla. Tarkemmat säännökset suostumuksen vastaanottamisesta annetaan asetuksella.

Ehdotus

10 §

Vanhempien suostumus lapseksiottamiseen on annettava *sosiaalihuoltolain* 6 §:ssä (736/92) tarkoitetulle *kunnan määräämälle toimielimelle (kunnan sosiaalihuollon toimielin)* tai 3 luvussa tarkoitetulle ottolapsitoimistolle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1164/87) 6 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai 36 §:n 1 momentissa säädettyllä tavalla. Tarkemmat säännökset suostumuksen vastaanottamisesta annetaan asetuksella.

14 §

Jos lapsen aikaisempi vanhempi ennen lapseksiottamista on *sosiaalilautakunnan vahvistamalla* sopimuksella sitoutunut tai tuomioistuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, vapautuu hän lapseksiottamisen jälkeen erääntyvien elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, vapautuu vanhempi suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen lapseksiottamista.

Jos lapsen aikaisempi vanhempi ennen lapseksiottamista on sopimuksella sitoutunut tai tuomioistuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, *hän vapautuu* lapseksiottamisen jälkeen erääntyvien elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, *vanhempi vapautuu* suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen lapseksiottamista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Ottolapsineuvontaa antavat sosiaalilautakunnat sekä ottolapsitoimistot, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan harjoittaa ottolapsineuvontaa.

Ottolapsineuvontaa antavat *kuntien sosiaalihuollon toimielimet* sekä ottolapsitoimistot, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan harjoittaa ottolapsineuvontaa.

18 §

Ottolapsineuvontaa annettaessa on:

3) seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen; sekä

3) seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen *ja, jos sijoitus epäonnistuu, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen edun suojaamiseksi; sekä*

Ottolapsineuvontaa annettaessa ottolapsitoimiston on hankittava asianomaiselta sosiaalilautakunnalta lausunto lapsen sekä lapsiksiottajan olosuhteista.

Ottolapsineuvontaa annettaessa ottolapsitoimiston on hankittava asianomaiselta *kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä* lausunto lapsen sekä lapsiksiottajan olosuhteista.

19 §

Kansainvälisen lapsiksiottamispalvelun tarkoituksena on välittää lapsiksiottaja, jolla on kotipaikka Suomessa, ulkomailla olevalle alle 18-vuotiaalle lapselle, joka tarvitsee ottovanhemmat. *Lapsiksiottamispalvelun tarkoituksena on lisäksi* avustaa lapsiksiottamisen vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä.

Kansainvälinen lapsiksiottamispalvelu auttaa ja tukee lasta ja ottovanhempia tarvittaessa myös sen jälkeen kun ottolapsisuhde on vahvistettu.

19 §

Kansainvälisen lapsiksiottamispalvelun tarkoituksena on:

1) välittää lapsiksiottaja, jolla on *asuinpaikka Suomessa, sellaiselle* alle 18-vuotiaalle lapselle, *jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja* joka tarvitsee ottovanhemmat;

2) avustaa lapsiksiottamisen vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä; *sekä*

3) auttaa *ja tukea* lasta ja ottovanhempia, tarvittaessa myös sen jälkeen kun ottolapsisuhde on vahvistettu.

Kansainvälinen lapsiksiottamispalvelu *voi myös välittää alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka tarvitsee ottovanhemmat, lapsiksiottajan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, jos tällainen lapsiksiottaminen on lapsen edun mukainen.*

20 §

Erityisenä asiantuntijaviranomaisena toimii sosiaali- ja terveysministeriön alainen Suomen kansainvälisten lapsiksiottamisasioiden lautakunta (*lapsiksiottamisasioiden lautakunta*). Sen kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

Erityisenä asiantuntijaviranomaisena on sosiaali- ja terveysministeriön alainen Suomen kansainvälisten lapsiksiottamisasioiden lautakunta (*lapsiksiottamisasioiden lautakunta*). *Se toimii myös Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapsiksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen (Haagin sopimus) 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lapseksiottamisasioiden lautakunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

21 §

Kansainvälistä lapseksiottamispalvelua antavat Suomessa ne sosiaalilautakunnat ja yhteisöt, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Suomalainen palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävässä työskentelevän viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt (*ulkomainen palvelunantaja*).

22 §

Palvelunantajan tehtävänä on:

1) toimia 19 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa yhteistyössä ulkomaisten palvelunantajien kanssa;

2) antaa tietoja kansainvälisen lapseksiottamisen edellytyksistä henkilölle, joka aikoo ottaa ulkomailla olevan alle 18-vuotiaan lapsen ottolapseksi;

3) huolehtia siitä, että lapseksiottaja pyytää ottolapsineuvonnan järjestämistä siten kuin 28 §:ssä säädetään;

4) avustaa lapseksiottajaa kansainvälisessä lapseksiottamisessa tarvittavien asiakirjojen ja todistusten hankkimisessa ja käännettämisessä;

5) huolehtia tarvittavien asiakirjojen lähettämisestä ulkomaille;

6) avustaa lapsen Suomeen siirtymiseen liittyvissä toimenpiteissä;

7) huolehtia siitä, että lapseksiottaja viivytyksettä ryhtyy toimenpiteisiin lapseksiottamisen vahvistamiseksi;

8) välittää lapseksiottajalta 23 §:n 2 momentin nojalla perityt maksut ulkomaille;

21 §

Kansainvälistä lapseksiottamispalvelua antavat Suomessa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Palvelunantaja huolehtii Haagin sopimuksen III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla, asetuksella tai sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä on sille uskottu.

Palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävässä työskentelevän viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt (*ulkomainen palvelunantaja*). Lautakunta voi peruuttaa hyväksymisen, jos siihen havaitaan olevan syytä.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

22 §

(kumotaan, ks. liitteessä 2 olevan asetusluonnoksen 10 §)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9) ilmoittaa lapseksiottamisen vahvistamisesta Suomessa ulkomaiselle palvelunantajalle;

10) ilmoittaa ulkomailla vahvistetusta lapseksiottamisesta lapseksiottamisasioiden lautakunnalle ja väestörekisterikeskukselle; sekä

11) huolehtia muista sosiaali- ja terveysministeriön antamista tehtävistä.

24 §

Henkilön, joka aikoo ottaa ulkomailla olevan alle 18-vuotiaan lapsen ottolapseksi, on pyydetty kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta.

25 §

Ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, on lapseksiottajan, jolla on kotipaikka Suomessa, haettava lapseksiottamiseen lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa, jos lapseksi otettava on alle 18-vuotias eikä tällä ole kotipaikkaa Suomessa.

Kun lapseksiottaminen vahvistetaan ulkomailla, on lapseksiottajan ennen vahvistamista haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa, jos alle 18-vuotiaalla lapseksi otettavalla on kotipaikka Suomessa.

26 §

Jos lapseksi otettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista, 24 ja 25 §:n säännöksiä ei sovelleta.

27 §

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan lapseksiottamiseen 25 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, jos 1—7 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa ja kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu siten kuin 19—24 §:ssä säädetty.

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan 25 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, jos 1—11 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa

24 §

Jos joku, jolla on Suomessa asuinpaikka, aikoo ottaa ottolapseksi alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, hänen on pyydetty kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta.

25 §

Lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, jos:

1) lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja alle 18-vuotiaalla lapseksi otettavalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa; tai

2) lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja alle 18-vuotiaalla lapseksi otettavalla on asuinpaikka Suomessa.

(kumotaan)

27 §

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan lapseksiottamiseen 25 §:n 1 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa, jos 1—7 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa ja kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu siten kuin 19—24 §:ssä säädetään.

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan 25 §:n 2 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa, jos 1—11 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa

Voimassa oleva laki

ja lautakunnalle on esitetty lapseksiottajan kotipaikkavaltion asianomaisen toimielimen antama lausunto lapseksiottajasta ja hänen olosuhteistaan.

Lautakunnan lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi. Lautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella saatuaan palvelunantajan lausunnon asiasta.

28 §

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa ottolapseksi, tai henkilön, joka aikoo ottaa alaikäisen lapsen ottolapseksi, on pyydettävä ottolapsineuvonnan järjestämistä kotipaikkansa sosiaalilautakunnalta tai sosiaali- ja terveysministeriön luvan saaneelta ottolapsitoimistolta.

Ennen kuin alaikäisen lapseksiottamista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa tutkitavaksi, hakijan on selvitettävä, että ottolapsineuvontaa on annettu siten kuin 16—18 ja 28 §:ssä on säädetty.

34 §

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos lapseksiottajilla on täällä kotipaikka.

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos:

Ehdotus

ja lautakunnalle on esitetty lapseksiottajan asuinpaikkavaltion toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antama lausunto lapseksiottajasta ja hänen olosuhteistaan sekä selvitys siitä, että hänet on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi, että hänelle on annettu tarvittavaa neuvontaa sekä että lapsella on lupa päästä lapseksiottajan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

Lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi. Lautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella kerralla saatuaan palvelunantajan sekä kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston lausunnon asiasta. Luvan voimassaolo lakkaa, jos lasta ei ole luvassa asetetussa määräajassa sijoitettu lapseksiottajan luokse tai jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois lapseksiottajan luota.

28 §

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa ottolapseksi, tai henkilön, joka aikoo ottaa alaikäisen lapsen ottolapseksi, on pyydettävä ottolapsineuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai sosiaali- ja terveysministeriön luvan saaneelta ottolapsitoimistolta.

29 §

Ennen kuin alaikäisen lapseksiottamista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa tutkitavaksi, hakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa, tulee esittää tuomioistuimelle selvitys siitä, että ottolapsineuvontaa on annettu siten kuin 16—18 ja 28 §:ssä säädetään. Jos kyseessä on 25 §:ssä tarkoitettu lapseksiottaminen, hakijan on selvitettävä, että lupa on myönnetty.

34 §

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos lapseksiottajilla tai lapseksiotettavalla on täällä asuinpaikka.

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos lapseksiotettava tai jompikumpi lapseksiotta-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

messä taikka lapseksi otettava tai jompikumpi lapseksiottajista on Suomen kansalainen; ja

2) lapseksiottajien kotipaikkavaltion viranomaiset eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste.

viranomaiset, jossa lapseksiottajilla tai lapseksi otettavalla on asuin- tai kotipaikka, eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste.

Jos 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa ei ole 29 §:n 1 momentin mukaan laillista tuomioistuinta, lapseksiottamisen vahvistamista koskeva asia käsitellään Helsingin raastuvanoikeudessa.

Jos edellä tarkoitetuissa tapauksissa ei ole 29 §:n 1 momentin mukaan laillista tuomioistuinta, lapseksiottamisen vahvistamista koskeva asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

38 §

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos kummallakin lapseksiottajalla on lapseksiottamisajankohtana ollut joko kotipaikka sanotussa valtiossa tai tämän valtion kansalaisuus taikka jos lapseksiottaminen on pätevä siinä valtiossa, jossa lapseksiottajilla on lapseksiottamisajankohtana ollut kotipaikka, eikä 2 momentista muuta johdu.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, johon 25 §:n mukaan on ollut haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa, on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos lupa on myönnetty. Tässä tarkoitettu lapseksiottaminen ei ole pätevä Suomessa, vaikka 1 momentissa säädetty edellytykset ovat olemassa, jos lapseksiottamisasioiden lautakunta ei ole myöntänyt siihen lupaa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, jota ei 1 ja 2 momentin mukaan katsota päteväksi Suomessa, on täällä pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

41 §

Helsingin hovioikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa tapahtuneen lapseksiottamisen päteväksi, jos jommallakummalla lapseksiottajalla tai lapseksi otettavalla on lapseksiottamisajankohtana ollut kotipaikkansa tai kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapseksiottaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.

38 §

Jollei 2 momentista muuta johdu, vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos kummallakin lapseksiottajalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka sanotussa valtiossa tai tämän valtion kansalaisuus taikka jos lapseksiottaminen on pätevä siinä valtiossa, jossa lapseksiottajilla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, johon on ollut haettava 25 §:ssä tarkoitettu lupa, on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu lapseksiottaminen on 1 ja 2 momentin estämättä ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, joka ei 1—3 momentin nojalla ole pätevä Suomessa, on täällä pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

41 §

Helsingin hovioikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa tapahtuneen lapseksiottamisen päteväksi, jos jommallakummalla lapseksiottajalla tai lapseksi otettavalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapseksiottaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

Edellä 38 §:n 3 momentissa ja 39 §:n 2 momentissa tarkoitettua vahvistamista koskeva hakemus tehdään Helsingin hovioikeudelle.

43 §

Edellä 38 §:n 1 momentissa ja 39 §:n 1 momentissa mainittua lapseksiottamista tai ottolapsisuhteen purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä hovioikeuden tule vahvistaa lapseksiottamista tai ottolapsisuhteen purkamista 41 §:n nojalla päteväksi, jos tämä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

41 a §

Vaikka lapseksiottaminen olisi 38 §:n 1 momentin nojalla katsottava päteväksi Suomessa, Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että lapseksiottaminen tunnustetaan Suomessa.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös ottolapsisuhteen purkamista, joka 39 §:n 1 momentin nojalla olisi katsottava päteväksi Suomessa.

42 §

Edellä 38 §:n 4 momentissa, 39 §:n 2 momentissa ja 41 a §:ssä sekä jäljempänä 42 b §:ssä tarkoitettua vahvistamista koskeva hakemus tehdään Helsingin hovioikeudelle.

42 a §

Jos lapseksiottaminen on varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi, lapseksiottamisella on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kapaleessa määrätään.

42 b §

Jos lapseksiottaminen on vahvistettu Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa ja siellä varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi ja lapseksiottaminen ei tuon valtion oikeusjärjestyksen mukaan ole johtanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin hovioikeus voi ottovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa lapseksiottamisen sellaiseksi lapseksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitetut suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen.

43 §

Edellä 38 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettua lapseksiottamista sekä 39 §:n 1 momentissa tarkoitettua ottolapsisuhteen purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä hovioikeuden tule vahvistaa lapseksiottamista tai ottolapsisuhteen purkamista 41 §:n tai 41 a §:n nojalla päteväksi, jos tämä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus**Varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi**47 a §*

Tuomioistuिन, joka on vahvistanut lapseksiottamisen, voi hakemuksesta varmentaa, että lapseksiottaminen on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

Tuomioistuिन voi pyytää 1 momentissa tarkoitettussa asiassa lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon.

*8 luku***Erinäisiä säännöksiä***49 a §*

Kunnan sosiaalihuollon toimielimen, ottolapsitoimiston ja palvelunantajan on säilytettävä ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut ottolasta, hänen vanhempiaan ja ottovanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta.

Palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettut asiakirjat sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston säilytettäväksi, joka on antanut asiassa ottolapsineuvontaa, jos toimielin tai ottolapsitoimisto suostuu siihen. Jos ottolapsitoimisto tai palvelunantaja lopettaa tässä laissa tarkoitettun toimintansa, 1 momentissa tarkoitettut asiakirjat on siirrettävä sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen säilytettäväksi, jolle sosiaali- ja terveysministeriö antaa tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat.

Ottolapsella ja hänen huoltajallaan sekä ottolapsen jälkeläisillä on oikeus tarpeellisella tavalla ohjattuina saada tietoja 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista asiakirjoista. Tietojen antamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä, jos tietojen antamisesta voi aiheutua vaaraa ottolapsen terveydelle tai kehitykselle taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin vastoin ottolapsen etua tai muuta yksityistä etua.

49 b §

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta sekä tehtäviä hoitavien väitiovelvollisuudesta on voimassa, mitä sosiaalihuollon asiakirjojen salassapidosta ja sosiaali-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

50 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi hakemuksesta myöntää luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen kuntainliitolle tai muulle kuntayhtymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi, hankittuaan asiasta ensin lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon, myöntää luvan kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antamiseen sosiaalilautakunnalle, kuntainliitolle tai muulle kuntayhtymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

50 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi hakemuksesta myöntää luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen *kuntayhtymälle* tai *muulle kuntien yhteenliittymälle* taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi, hankittuaan asiasta ensin lapseksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon, myöntää luvan kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antamiseen *kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle* tai *muulle kuntien yhteenliittymälle* taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajien luokse ennen tämän lain voimaantuloa, lain 24 ja 25 §:ää ei sovelleta, mikäli lapseksiotettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista.

Asetus

lapseksiottamisesta

Oikeusministerin esittelystä säädetään lapseksiottamisesta 8 päivänä helmikuuta 1985 annetun lain (153/85) nojalla:

1 luku

Ottolapsineuvonta

1 §

Ottolapsineuvontaa annettaessa on erityisesti selvitettävä, voidaanko lapsen ja lapseksiottajan välille perustaa lapsen kannalta myönteinen ja pysyvä lapsen ja vanhemman suhde. Tässä tarkoituksessa ottolapsineuvonnan antajan on henkilökohtaisesti keskusteltava alaikäisen lapseksiottettavan kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Keskustelussa on pyrittävä selvittämään, miten lapsi suhtautuu lapseksiottamiseen sekä onko lapsen mielipide asiasta vakaa ja pysyvä.

Keskustelun päätyttyä on 12 vuotta täyttäneelle lapseksiottettavalle varattava tilaisuus antaa suostumuksensa lapseksiottamiseen siten kuin lapseksiottamisesta annetun lain (153/85) 11 §:ssä säädetään.

2 §

Vanhemman suostumuksen lapseksiottamiseen vastaanottaa henkilökohtaisesti se sosiaalihuoltolain 6 §:ssä (736/92) tarkoitetun kunnan määräämän toimielimen (*kunnan sosiaalihuollon toimielin*) alainen viranhaltija, joka kunnassa huolehtii ottolapsineuvonnan antamisesta, tai ottolapsitoimiston asianomainen työntekijä.

3 §

Jos ottolapsineuvontaa annettaessa käy ilmi, että kysymykseen voi tulla lapseksiottamisesta annetun lain 19 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu lapseksiottaminen, lapseksiottajat on ohjattava pyytämään kansainvälistä lapseksiottamispalvelua lain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulta palvelunantajalta.

4 §

Lapseksiottamisen vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten on annettava

todistus, josta ilmenee, että ottolapsineuvontaa on annettu lapseksiottamisesta annetussa laissa säädetyssä järjestyksessä. Todistukseen tulee lisäksi merkitä tiedot niistä seikoista, jotka lain mukaan ovat lapseksiottamisen vahvistamisen edellytyksenä. Todistuksen antaa ottolapsineuvontaa antanut kunnan sosiaalihuollon toimielin tai ottolapsitoimisto. Todistus on voimassa yhden vuoden sen antamisesta.

Ottolapsineuvonnan antajan on avustettava lapseksiottamisen vahvistamista koskevan hakemuksen tekemisessä, jos hän katsoo lapseksiottamisen olevan lapsen edun mukainen eikä lapseksiottaminen ole vastoin lapsen tai hänen vanhempansa tahtoa.

5 §

Jos lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla asuinpaikka vieraassa valtiossa, lapseksiottajasta on laadittava yksityiskohtainen selostus, jossa on tiedot lapseksiottajan henkilöllisyydestä, kelpoisuudesta ja sopivuudesta ottovanhemmaksi, hänen taustastaan, perhesuhteistaan, terveydentilastaan ja terveydellisestä taustastaan, sosiaalisesta ympäristöstään, lapseksiottamisen syistä, lapseksiottajan sopivuudesta kansainväliseen lapseksiottamiseen sekä niiden lasten iästä tai ominaisuuksista, joista hän olisi sopiva huolehtimaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus lähetetään suoraan sille palvelunantajalle, joka on antanut lapseksiottajalle kansainvälistä lapseksiottamispalvelua.

6 §

Jos ottolapsineuvonnan antaja havaitsee, että vieraasta valtiosta Suomeen tuodun lapsen sijoitus lapseksiottajan luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on yhdessä palvelunantajan kanssa järjestettävä lapselle lapseksiottamisen tarkoituksessa uusi sijoitus tai ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin lapsen

edun mukaisen hoidon järjestämiseksi lapselle Suomessa taikka lapsen palauttamiseksi valtioon, josta hänet on tuotu, jos palauttaminen on lapsen edun mukainen toimenpide.

Sen, joka ottolapsineuvonnan antajana tai kunnan sosiaalihuollon toimitelimenä huolehtii 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä, tulee keskustella lapsen kanssa jokaisesta 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

7 §

Jos Suomen kansalaisella ei ole asuinpaikkaa Suomessa ja hän aikoo vieraassa valtiossa ottaa alle 18-vuotiaan lapsen ottolapseksi, kunnan sosiaalihuollon toimitelin tai ottolapsitoimisto voi vieraan valtion toimivaltaisen toimitelimen kirjallisesta pyynnöstä antaa sen haluamat tiedot lapseksiottajasta, jos lapseksiottaja siihen suostuu. Tiedot on lähetettävä pyynnön lähettäneelle toimitelimelle tai tämän ohjeiden mukaisesti muulle toimivaltaiselle toimitelimelle.

Ennen 1 momentissa tarkoitettujen tietojen luovuttamista kunnan sosiaalihuollon toimitelin tai ottolapsitoimisto voi pyytää asiasta Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*) lausunnon.

8 §

Jos alle 18-vuotias lapsi, jolla on asuinpaikka Suomessa, aiotaan antaa ottolapseksi lapseksiottajalle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, ottolapsineuvonnan antajan on laadittava lapsesta yksityiskohtainen selostus, jossa on tiedot lapsen henkilöllisyydestä sekä siitä, että hänet voidaan antaa ottolapseksi, hänen taustastaan, sosiaalisesta ympäristöstään, perhesuhteistaan, hänen ja hänen perheensä terveydentilasta ja terveydellisestä taustasta sekä hänen erityistarpeistaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus lähetetään suoraan sille suomalaiselle palvelunantajalle, joka huolehtii lapseksiottajan välittämisestä lapselle.

9 §

Jos lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, kunnan sosiaalihuollon toimitelin tai ottolapsitoimisto voi päättää lapsen sijoittamisesta tälle lapseksiottajalle tai antaa Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja

Tanskan kesken 6 päivänä helmikuuta 1931 tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksitysoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen 12 artiklassa tarkoitetun lausunnon vain, jos sille on esitetty lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 2 momentin mukaisesti myönnetty lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa lapseksiottamiseen.

Jos lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, joka on Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasiissa tehdyn yleissopimuksen (*Haagin sopimus*) osapuoli, kunnan sosiaalihuollon toimitelin tai ottolapsitoimisto voi päättää lapsen sijoittamisesta tälle lapseksiottajalle tai antaa 1 momentissa tarkoitettua lausunnon vain, jos sille 1 momentissa tarkoitettua luvan lisäksi on esitetty palvelunantajan antama todistus siitä, että suomalainen palvelunantaja ja ulkomainen palvelunantaja ovat hyväksyneet lapsen sijoittamisen lapseksiottajan luokse.

2 luku

Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu

10 §

Palvelunantajan tehtävänä on:

1) toimia lapseksiottamisesta annetun lain 19 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa yhteistyössä ulkomaisten palvelunantajien kanssa;

2) antaa tietoja kansainvälisen lapseksiottamisen edellytyksistä sille, joka aikoo ottaa ulkomailla olevan alle 18-vuotiaan lapsen ottolapseksi;

3) huolehtia siitä, että lapseksiottaja pyytää ottolapsineuvonnan järjestämistä siten kuin lapseksiottamisesta annetun lain 28 §:ssä säädetään;

4) avustaa lapseksiottajaa kansainvälisessä lapseksiottamisessa tarvittavien asiakirjojen ja todistusten hankkimisessa ja käännettämisessä;

5) huolehtia tarvittavien asiakirjojen lähettämisestä ulkomaille;

6) antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettua hyväksymistä sekä huolehtia Haagin sopimuksen 17 artiklan b kohdassa, 19 artiklassa sekä 21 artiklan 1 kapaleen b ja c kohdassa tarkoitetuista tehtävistä;

7) avustaa lapsen Suomeen siirtämiseen liittyvissä toimenpiteissä;

8) seurata yhdessä ottolapsineuvonnan antajan kanssa sijoituksen onnistumista ja lähettää sijoitusta koskevat selostukset ulkomaiselle palvelunantajalle sekä, jos sijoitus epäonnistuu, avustaa kunnan sosiaalihuollon toimielintä tai ottolapsitoimistoa lasta koskevissa toimenpiteissä;

9) huolehtia siitä, että lapseksiottaja viivytystä ryhtyy toimenpiteisiin lapseksiottamisen vahvistamiseksi ja, jos kyseessä on Haagin sopimuksessa tarkoitettu lapseksiottaminen, sen varmentamiseksi Haagin sopimuksen mukaisesti;

10) välittää lapseksiottajalta lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:n 2 momentin nojalla perityt maksut Suomessa ja ulkomaille;

11) ilmoittaa Suomessa vahvistetusta lapseksiottamisesta ulkomaiselle palvelunantajalle ja lapseksiottamisasioiden lautakunnalle;

12) ilmoittaa ulkomailta vahvistetusta lapseksiottamisesta lapseksiottamisasioiden lautakunnalle ja väestörekisterikeskukselle; sekä

13) huolehtia muista sosiaali- ja terveystieteiden antamista tehtävistä.

Palvelunantaja voi olla jatkamatta palvelun antamista lapseksiottajalle, jos lapseksiottaja ei täytä niitä edellytyksiä, joita palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevat ulkomaiset palvelunantajat ovat asettaneet, tai jos muuten on ilmeistä, että palvelu ei voi johtaa lapseksiottamiseen.

Palvelunantaja voi antaa 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen hyväksymiset, vain, jos lapseksiottaja voi esittää lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 1 tai 2 momentin mukaisesti myönnetyn lapseksiottamisasioiden lautakunnan luvan lapseksiottamiseen.

11 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen luvan hakemista varten palvelunantajan on annettava todistus siitä, että kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu. Todistukseen on liitettävä jäljennös 5 §:ssä tarkoitettua selostuksesta.

12 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 47 a §:ssä tarkoitettua lapseksiottamisen varmentamista koskevan hakemuksen tekemistä varten palvelunantajan on annettava lapseksiottajalle todistus siitä, että Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettujen hyväksymiset on annettu.

13 §

Kansainvälisestä lapseksiottamispalvelusta lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:n 1 momentin nojalla perittävää maksua ei saa määrätä toiminnan järjestämisestä palvelunantajalle aiheutuvia todellisia kustannuksia suuremmaksi. Maksua määrättäessä mahdollinen valtion, kunnan tai Raha-automaattiyhdistyksen varoista suoritettava avustus on vähennettävä todellisista kustannuksista.

14 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuja kuluja ovat:

1) kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antamisesta ja lapseksiottamisen vahvistamisesta tarvittavien asiakirjojen hankkimisesta, käännettämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettavat palkkiot ja maksut;

2) ulkomailta suoritetuista lapseksiottamiseen liittyvistä oikeudellisista toimenpiteistä suoritettavat palkkiot ja maksut;

3) lapseksiottamista koskevan päätöksen ja muiden asiassa tarpeellisten päätösten ja asiakirjojen lunastamisesta, käännettämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettavat palkkiot ja maksut;

4) tulkauksesta suoritettavat palkkiot ja maksut;

5) palvelunantajan ulkomailta toimivan yhdyshenkilön palveluksista ja matkoista suoritettavat palkkiot ja maksut sekä ulkomaisen palvelunantajan toimenpiteistä suoritettavat maksut;

6) lapseksiottettavan hoidosta ja elatuksesta aiheutuvat kustannukset; sekä

7) lapsen ja lapseksiottajan tai saattajan matkakustannukset sekä muut asiassa tarpeelliset matkakustannukset.

Palvelunantaja voi vaatia, että kulut suoritetaan ennakolta tai että niiden suorittamisesta asetetaan hyväksyttävä vakuus.

Lapseksiottajan pyynnöstä palvelunantajan on etukäteen kirjallisesti annettava lapseksiottajalle arvio hänen asiassaan aiheutuvista kuluista.

15 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 50 §:n 2 momentissa tarkoitettujen luvan hakemista varten palvelunantajan on hakemukseensa liitettävä seuraavat asiakirjat:

1) yhdistyksen säännöt, jos palvelunantaja on rekisteröity yhdistys;

2) selvitys henkilökunnan lukumäärästä,

koulutuksesta, kokemuksesta ja asemasta palvelunantajan toiminnassa;

3) toimintasuunnitelma sekä talousarvio;

4) edellisen vuoden toimintakertomus sekä tilinpäätös ja tilintarkastajien lausunto, jos palvelunantaja on aikaisemmin myönnetyn luvan nojalla antanut kansainvälistä lapseksiottamispalvelua;

5) arvio lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:ssä tarkoitettujen maksujen ja kulujen suuruudesta seuraavan lupakauden aikana; sekä

6) muut tarpeelliset selvitykset.

3 luku

Erinäiset säännökset

16 §

Jos alaikäisen lapseksiottettavan etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai holhoojansa edun kanssa käsiteltäessä lapseksiottamisen vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava siitä, että uskottu mies määrätään valvomaan lapseksiottettavan oikeutta asiassa.

17 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 47 a §:ssä tarkoitettuun varmennukseen on merkittävä tiedot ottovanhemmista ja otтолapsesta sekä siitä, milloin Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettujen hyväksymiset on annettu ja mikä suomalainen ja mikä ulkomainen toimielin ne on antanut.

Jos kyseessä on lapseksiottamisesta annetun lain 42 b §:ssä tarkoitettu lapseksiottaminen, varmennukseen merkitään ainoastaan tiedot ottovanhemmista ja otтолapsesta.

18 §

Saatuaan väestörekisterikeskukselta tiedon alaikäisen lapsen lapseksiottamisesta kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai otтолapsitoimiston on viipymättä ilmoitettava lapseksiottamisen vahvistamisesta otтолapsen aikaisemille vanhemmille taikka, jos asiassa on annettu kansainvälistä lapseksiottamispalvelua, palvelunantajalle.

19 §

Lapseksiottamisesta annetun lain 42 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen on alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä

oikeaksi todistettuna käännöksenä hakijan hakemuksessa käyttämälle kielelle liitettävä:

1) lapseksiottamista tai otтолapsisuhteen purkamista koskeva päätös tai muu lapseksiottamista tai otтолapsisuhteen purkamista koskeva selvitys;

2) selvitys ottovanhempien ja otтолapsen asuinpaikasta tai kotipaikasta sekä kansalaisuudesta lapseksiottamisen ajankohtana; sekä

3) muut tarpeelliset selvitykset.

20 §

Kun lapseksiottaminen ilmoitetaan merkittävaksi väestötietojärjestelmään sellaisen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tai muun oikeudellisen toimenpiteen perusteella, joka lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 1 momentin nojalla on pätevä ilman eri toimenpidettä, ilmoitukseen on liitettävä selvitys siitä:

1) että Helsingin hovioikeus on lapseksiottamisesta annetun lain 41 a §:n nojalla vahvistanut lapseksiottamisen; taikka

2) että kummallakin ottovanhemmalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut joko asuin- tai kotipaikka valtiossa, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu, tai tämän valtion kansalaisuus taikka että lapseksiottaminen on pätevä siinä valtiossa, jossa ottovanhemmilla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka.

Ilmoitukseen on lisäksi liitettävä muu rekisteritoimiston tai kirkollisen viranomaisen edellyttämä tarpeellinen selvitys.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, noudatetaan soveltuvin osin myös, kun otтолapsisuhteen purkaminen, joka lapseksiottamisesta annetun lain 39 §:n 1 momentin nojalla on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, ilmoitetaan merkittävaksi väestötietojärjestelmään.

21 §

Sosiaali- ja terveysministeriön on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sihteeristölle palvelunantajan nimi ja osoite silloin, kun palvelunantajalle myönnetään lapseksiottamisesta annetun lain 50 §:n 3 momentissa tarkoitettu lupa antaa kansainvälistä lapseksiottamispalvelua.

Sosiaali- ja terveysministeriön on myös ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sihteeristölle siitä, että palvelunantajan luvan voimassaolo on päättynyt. Vastaava ilmoitus on myös tehtävä silloin, kun palvelunantajan 1 momentissa

tarkoitettu lupa peruutetaan lapseksiottamisesta annetun lain 52 §:n nojalla.

22 §

Oikeusministeriö vahvistaa kaavan seuraavia asiakirjoja varten:

1) lapseksiottamisesta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettu alaikäisen lapseksi otettavan vanhemman suostumuksesta laadittava asiakirja;

2) edellä 4 §:ssä tarkoitettu todistus;

3) lapseksiottamisesta annetun lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu hakemus; sekä

4) lapseksiottamisesta annetun lain 47 a §:ssä tarkoitettu varmennus.

Tuomioistuinin, kunnan sosiaalihuollon toi-

mielin, ottolapsitoimisto ja palvelunantaja saavat kaavamallit maksutta oikeusministeriöstä.

23 §

Oikeusministeriö antaa tarvittaessa tarkempia asetuksen täytäntöönpanoa ja soveltamista koskevia ohjeita.

24 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä asetuksella kumotaan 8 päivänä helmikuuta 1985 lapseksiottamisesta annettu asetus (154/85).

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Asetus

Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annetun asetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

muutetaan Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta 8 päivänä helmikuuta 1985 annetun asetuksen (155/85) 1 ja 2 § sekä 3 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 § osittain muutettuna 12 päivänä helmikuuta 1993 annetulla asetuksella (184/93) ja 3 §:n 2 momentti viimeksi mainitussa asetuksessa, sekä lisätään asetukseen uusi 1 a ja 1 b § seuraavasti:

1 §

Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*) tehtävänä on:

1) koota ja ylläpitää tiedostoa lapseksiottamista ja kansainvälistä lapseksiottamispalvelua koskevasta vieraiden valtioiden länsäädännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille;

2) seurata kansainvälistä kehitystä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa;

3) seurata, miten Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehtyä yleissopimusta (*Haagin sopimus*) noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi;

4) olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisten tai keskusviranomaisten tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;

5) hyväksyä määräajaksi lapseksiottamisesta annetun lain (153/85) 21 §:n 2 momentissa tarkoitettut ulkomaiset palvelunantajat, joiden kanssa suomalainen palvelunantaja saa olla yhteistyössä, ja peruuttaa aikaisempi hyväksyminen;

6) myöntää lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettut luvat lapseksiottamiseen;

7) antaa lapseksiottamisesta annetun lain 44 §:ssä tarkoitettut selvitykset sekä 45 ja 46 §:ssä, 47 a §:n 2 momentissa ja 50 §:n 2 momentissa tarkoitettut lausunnot sekä lapseksiottamisesta annetun asetuksen (/) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettut lausunnot;

8) hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan

keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla, asetuksella tai sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä ole annettu muun elimen hoidettaviksi; sekä

9) tehdä sosiaali- ja terveysministeriölle aloitteita ja esityksiä kansainvälisen lapseksiottamistoiminnan kehittämiseksi.

1 a §

Jos lapseksiottamisasioiden lautakunta on myöntänyt luvan lapseksiottamiseen lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 1 momentin nojalla, lupaan on merkittävä, että:

1) lapseksiottaja on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi; sekä

2) lapseksiottaja on saanut kansainvälistä lapseksiottamispalvelua ja ottolapsineuvontaa.

Jos lapseksiottamisasioiden lautakunta on myöntänyt luvan lapseksiottamiseen lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 2 momentin nojalla, lupaan on merkittävä, että:

1) ulkomainen toimielin on todennut lapseksiottajan kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi;

2) lapseksiottajalle on annettu tarvittava neuvonta hänen asuinpaikkavaltiossaan; sekä

3) lapsella on lupa tai lapsi saa luvan päästä lapseksiottajan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun lupaan on lisäksi tehtävä merkintä luvan voimassaoloajasta.

1 b §

Lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n nojalla myönnetty lupa on lähetettävä suoraan sille palvelunantajalle, joka on antanut

lapsiksiottajalle kansainvälistä lapsiksiottamispalvelua.

2 §

Lautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä tarpeellinen määrä muita jäseniä. Viimeksi mainituista jäsenistä kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimii sosiaali- ja terveysministeriön edustaja. Muista jäsenistä tulee ainakin yhden edustaa ulkoasianministeriötä, yhden oikeusministeriötä, yhden sisäasiainministeriötä, yhden kunnallisen lastensuojelutyön asiantuntemusta sekä yhden sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen asiantuntemusta, minkä lisäksi jokaisesta sosiaali- ja terveysministeriön luvan saaneesta palveluntantajasta valitaan yksi jäsen. Mitä edellä säädetään jäsenestä, koskee vastaavasti hänen henkilökohtaista varajäsentään.

Lautakunnan enemmistön tulee olla viranomaisten edustajia.

3 §

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä tai heidän varajäsenistään on saapuvilla. Käsitellessään 1 §:n 6 kohdassa tarkoitettujen lupien myöntämistä lautakunta on kuitenkin päätösvaltainen myös, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja kunnallisen lastensuojelutyön asiantuntemusta sekä sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen asiantuntemusta edustavat jäsenet tai heidän henkilökohtaiset varajäsenensä ovat saapuvilla.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän asetuksen voimaan tullessa asetettuna oleva lapsiksiottamisasioiden lautakunta jatkaa toimintaansa toimikautensa loppuun.

